

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Yhdessä saavutettavuuden tiellä

Viljandin kansanmusiikkifestivaalin kartoitus ja kehittäminen

Liina Ergma

Kulttuurituotannon koulutusohjelma (240 op)

Arvioitavaksi jättämisaika 05 / 2018

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kulttuurituotanto

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Liina Ergma	Sivumäärä 65 ja 6 liitesivua
Työn nimi Yhdessä saavutettavuuden tiellä. Viljandin kansanmusiikkifestivaalin kartoitus ja kehittäminen.	
Ohjaava opettaja Minna Hautio	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja MTÜ Eesti Pärimusmuusika Keskus, Katrin Laidre	
Tiivistelmä <p>Tässä opinnäytetyössä käsitellään Viron vanhimman kansanmusiikkifestivaalin saavutettavuuden nykytilannetta ja tulevaisuusnäkyviä. Prosessin aikana minä kartoitin festivaalin saavutettavuutta ja suunnittelin sen pohjalta tulevia menetelmiä yhdessä työn tilaajien kanssa. Näistä syntyi saavutettavuussuunnitelma, jota käytimme konkreettisten, kesän festivaalilla käyttöön otettavien toimintatapojen kehittämiseen. Yksityiskohtaiset kartoitustulokset antavat paljon informaatiota muun muassa seuraavien aihealueiden saavutettavuudesta: viestintä, fyysinen tila, hinnoittelu sekä asiakaspalvelu. Työn tilaajana toimi Viron kansanmusiikin keskus, joka järjestää kesäisin Viljandin kansanmusiikkifestivaalia.</p> <p>Parempaan tietoperustan saamiseksi opinnäytetyön aiheesta käytin asiantuntijahaastatteluja sekä festivaalinjärjestäjille lähetettyä kyselyä, jotka toteutin vuoden 2017 aikana. Näiden lisäksi sain tietoa käytössä olevista saavutettavuusratkaisuista myös viime vuosina ilmestyneistä artikkeleista ja lehdistötiedotteista. Koska Virossa ei aikaisemmin ole kartoitettu musiikkifestivaalien saavutettavuuden yleistä tilaa, on opinnäytetyössä esitetty tietoa uutta. Siitä voivat hyötyä niin vammaisia edustavat organisaatiot kuin virolaiset kulttuurituottajatkin.</p> <p>Kehittämistarve syntyi tekemistäni havainnoista virolaisilla festivaaleilla käydessäni sekä siitä tiedosta, että Virossa vammaisten ihmisten osuus koko väestöstä on 11 %. Heillä ei kuitenkaan ole vielä täysin samoja mahdollisuuksia osallistua kulttuurielämään kuin muilla Virossa asuvilla ihmisillä. Myös muutamat tilaajaorganisaation työntekijöistä tunsivat tarvetta uusille saavutettavuusratkaisuille, mutta heiltä puuttuivat tarvittavat resurssit kehittämisprosessin aloittamiseksi.</p> <p>Tavoitteinani oli kartoittaa ja kehittää Viljandi Folkin saavutettavuuden osa-alueita, ja näin ollen laajentaa sen yleisöpohjaa erityisesti vammaisten henkilöiden kävijäkokemuksia parantaen. Tavoitteena oli myös esittää toiminta- ja kehitysehdotuksia tulevaisuutta ajatellen. Tilannekartoitus ja kehitysehdotusten antaminen toteutuivat suunnitelmien mukaan, ja saavutettavuuden konkreettinen kehittäminen on aktiivisesti käynnissä kesän festivaaliin saakka. Koska seuraava festivaali on vuoden 2018 heinäkuussa, ei yleisöpohjan laajentamista voida vielä varmistaa, mutta työni kuitenkin luo siihen mahdollisuuden. Opinnäytetyöni tuloksista voivat hyötyä kaikki virolaiset festivaalit, joiden saavutettavuus tarvitsee kehittämistä.</p>	
Asiasanat saavutettavuus, esteettömyys, musiikkifestivaalit	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Cultural Management

ABSTRACT

Author Liina Ergma	Number of Pages 65 and 6 pages of appendices
Title Together on the road to accessibility. Mapping and developing of Viljandi Folk Music Festival.	
Supervisor(s) Minna Hautio	
Subscriber and/or Mentor MTÜ Eesti Pärimusmuusika Keskus, Katrin Laidre	
Abstract <p>This thesis focuses on the present accessibility situation at Estonia's oldest folk music festival and future prospects for improvement. During the process, I observed the accessibility of the festival, wrote an accessibility plan, and planned actions based on it together with the staff. Detailed results of the observation give information about the accessibility for example in the following areas: communication, physical surroundings, pricing and customer service. The thesis was commissioned by the Estonian Folk Music Center, which organizes Viljandi Folk Music Festival every summer.</p> <p>To better understand the topic of the thesis, I carried out a research during 2017, to obtain background information. The methods I used were expert interviews and a questionnaire that I sent to music festivals. In addition to that, I also gained accessibility information about Estonian festivals from recent articles and press releases. Since accessibility of Estonian music festivals has not been previously researched, the information provided is original and innovative. It can be beneficial to Estonian cultural managers or organisations for disabled people.</p> <p>The need for development was based on my own observations while attending Estonian music festivals, and the fact that 11% of people living in Estonia have a disability. They still do not have the same possibilities as other Estonians to take part in cultural activities. Additionally, some employees of the commissioning party felt the need for new accessible solutions, but did not have the resources for starting the development process.</p> <p>The objective was to map out and develop the accessibility of the festival, thus making it more diverse as the visitor experiences for people with disabilities improve. Another aim was to make action and development proposals for future improvement. The development process for the 2018 festival is currently ongoing, but all other objectives were met as planned. The results of this thesis can be beneficial for all the festivals in Estonia that require better methods for developing their accessibility.</p>	
Keywords accessibility, non-impediment, music festivals	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1	JOHDANTO	5
2	VILJANDI FOLK MUSIC FESTIVAL	8
3	ESTEETTÖMYYS JA SAAVUTETTAVUUS PÄHKINÄNKUORESSA	10
3.1	Lainsäädäntö	10
3.2	Saavutettavuustermit	14
3.3	Vammaisuuden eri muodot	16
3.4	Menetelmät tapahtumien saavutettavuuden edistämiseksi	19
4	TYÖSSÄ KÄYTETYT MENETELMÄT	22
4.1	Aineiston hankintamenetelmät	22
4.2	Aineiston analyysimenetelmät	28
5	SAAVUTETTAVUUDEN NYKYTILA VIROLAISessa KULTTUURIELÄMÄSSÄ	30
5.1	Esteettömyys	31
5.2	Viestintä	33
5.3	Asenteet	35
5.4	Muut huomiot	37
5.5	Johtopäätökset	40
6	VILJANDI FOLKIN SAAVUTETTAVUUDEN KEHITTÄMINEN	42
6.1	Kartoitustulokset	42
6.2	Saavutettavuussuunnitelma	49
6.3	Kesän festivaaliin valmistautuminen	51
7	LOPPUPÄÄTELMÄT	55
7.1	Ehdotuksia tulevaisuuteen	56
7.2	Oma arvio	57
7.3	Tilaajan arvio	58
	LÄHTEET	59
	LIITTEET	66

1 JOHDANTO

EU:ssa asuu noin 80 miljoonaa ihmistä, joilla on jokin pitkäaikainen vamma, joka voi estää heidän täysimääräisen osallistumisensa yhteiskuntaan (EU:n vammaisstrategia 2010–2020). Virossa heitä asui vuonna 2017 hieman alle 150 000 eli noin 11% koko väestöstä (Kreitzberg 2017, 1). Vuonna 2012 vammaisia henkilöitä oli Virossa noin 130 000 (Tallinna Puuetega Inimeste Koda 2017), joten nähtävissä on ryhmän selvä kasvu. Vammaisten henkilöiden oikeuksia on tuotu kansainvälisessä lainsäädännössä esille monen sopimuksen, säädöksen sekä strategian kautta. Niistä huomattavampia ovat YK:n vammaisyleissopimus, EU:n vammaisstrategia vuosille 2010–2020 sekä julkisen sektorin kotisivujen esteettömyyttä koskeva direktiivi. Viron lainsäädännössä on kuitenkin vain vähän tämän tyyppisiä lakeja, eikä niiden noudattamisen yleistyminen ole Virossa ollut kovinkaan nopeaa.

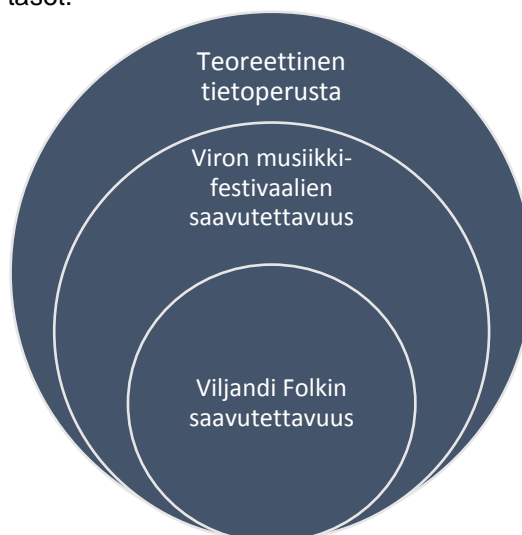
Haastattellessani asiantuntijoita opinnäytetyötäni varten huomasin, että kaikki heistä toistivat sitä, että asenteet vammaisia ihmisiä kohtaan eivät Virossa ole kovinkaan positiivisia. Toisaalta minulle kerrottiin myös, että kulttuurielämässä on jo otettu käyttöön hienoja käytäntöjä, mutta niissä on vielä parantamisen varaa, eivätkä ne ole juurikaan levinneet eteenpäin. Virolaisessa mediassa on pikkuhiljaa ruvennut ilmestymään mielipidekirjoituksia siitä, että ihmisten yhdenvertaisuutta on parannettava ja kaikille on taattava samanvertainen osallistumismahdollisuus. Yksi näistä kirjoituksista on teatterinjohtaja Kristiina Alliksaaren teksti *Igaühe õigus kultuurile*, joka tarkoittaa, että kaikilla on oikeus kulttuuriin. Siinä hän tuo esille yksinkertaisia menetelmiä, joiden avulla kulttuuripalvelujen tuottajat voisivat tehdä palveluistaan saavutettavampia. (Alliksaar 2017.)

Opinnäytetyöni tilaaja MTÜ Eesti Pärimusmuusika Keskus, suomeksi Viron kansanmusiikin keskus, järjestää jokavuotista kansanmusiikkifestivaalia, jota tässä työssä kutsun lyhyesti Viljandi Folkiksi. Vuoden 2017 festivaalin aikana osa tapahtuman järjestäjistä huomasi kaipaavansa saavutettavia ratkaisuja, muttei täysin tietänyt, mistä aloittaa. Järjestäjät eivät olleet tähän mennessä keskittyneet

saavutettavuuteen, ja sen takia siinä oli monia puutteita. Vaikka festivaali oli itsessään isokokoinen ja monipäiväinen, ei se silti ollut kaikkien, varsinkaan vammaisten ihmisten, ulottuvilla. Koska Viljandi Folkin järjestäjillä ei ollut aiheeseen liittyvää tietotaitoa, eikä ylimääräistä taloudellista- tai ihmisresurssia, tarvitsi festivaali jonkun kehittämään tätä aihealuetta.

Opinnäytetyöni koostuu monesta tasosta, joista kaksi on yleisempiä ja kolmas yksityiskohtaisempi. Vaikka tutkimukseni aihe on Viljandi Folkin saavutettavuuden tutkiminen ja kehittäminen, tarvitsee työni myös yleisemmän tason, jota vasten festivaalia peilata. Koska virolaisten musiikkifestivaalien saavutettavuutta ei työprosessiin ryhtyessäni ollut vielä kartoitettu, aloitin sen itse. Tämä yleisluontoinen taustakartoitus muodostaa osan työni tietoperustasta. Sen avulla pystyn vertailemaan Viljandi Folkin saavutettavuuden tasoa toisten virossa järjestettävien musiikkifestivaalien tilanteeseen, sillä se tarjoaa tutkimukselleni sopivan kontekstin. Saavutettavuuteen liittyvä teoreettinen tietoperusta sitoo nämä kaksi tasoa yhteen samaksi kokonaisuudeksi (Kaava 1).

Kaava 1: Opinnäytetyön tasot.

Opinnäytetyöni on kehittämistyö, jossa käytän toimintatutkimuksellisia keinoja. Siinä pyritään löytämään vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin: Minkälainen on festivaalin saavutettavuuden nykytilanne? Millä tavoilla tätä tilannetta voidaan lähteä parantamaan? Minkälaisia saavutettavuuteen liittyviä ratkaisuja voidaan tehdä pienellä budjetilla?

Työn tavoitteet ovat seuraavat:

- Kartoittaa ja kehittää yhteistyössä Viljandi Folkin järjestäjien kanssa sen saavutettavuuden osa-alueita, aloittaen ensisijaisesti seuraavista: esteettömyys, viestinnän saavutettavuus, saavutettavuus eri aistien avulla sekä sosiaalinen saavutettavuus.
- Laajentaa musiikkifestivaalin yleisöpohjaa erityisesti vammaisten henkilöiden kävijäkokemuksia parantaen.
- Esittää toiminta- ja kehitysehdotuksia Viljandi Folkin tulevaisuutta ajatellen.

Viljandi Folkin järjestäjiä varten valmistui opinnäytetyöprosessin aikana monia konkreettisia materiaaleja, joita heidän on helppo käyttää myös seuraavina vuosina. Näistä tärkein on saavutettavuussuunnitelma, josta löytyvät muun muassa nykytilanteen kartoituksen tulokset, ohjeet saavutettavien kotisivujen luomiseksi sekä kehitysehdotuksia tulevia festivaaleja varten. Näiden lisäksi toteutan Viljandi Folkia varten muutamia konkreettisia toimenpiteitä, jotka ovat käytössä kesän tapahtumassa. Hyvänä malliesimerkkinä toimivan saavutettavan festivaalin näkeminen ja kokeminen lisänee toistenkin tapahtumanjärjestäjien halukkuutta lähteä kehittämään oman tapahtumansa saavutettavuuskäytänteitä. Työni tulokset on tarkoitettu Viljandin kansanmusiikkifestivaalin käyttöön, mutta aion muokata opinnäytetyön valmistumisen jälkeen joitakin prosessin aikana syntyneitä materiaaleja sellaisiksi, että niistä voisi olla hyötyä myös muille Viron tapahtumantuottajille. Nämä materiaalit lähetän muun muassa asiantuntijoille, jotka osallistuivat opinnäytetyöhöni tarvittaviin haastatteluihin.

Opinnäytetyöni koostuu seitsemästä kappaleesta. Johdannon jälkeinen kappale antaa nopean yleiskuvan Viljandin kansanmusiikkifestivaalista, ja sitä seuraavassa avataan saavutettavuuteen liittyviä termejä sekä lainsäädäntöä. Neljännessä kappaleessa on työssä käytettävien menetelmien kuvaus, ja viides keskittyy virolaisen kulttuurin saavutettavuuden nykytilanteeseen. Se koostuu haastattelu- ja kyselytuloksista sekä niiden analyysistä. Kaksi viimeistä kappaletta sisältävät Viljandi Folkin saavutettavuuden kartoitustuloksia, kesän festivaalin kehittämiseen liittyviä suunnitelmia sekä loppupäätelmät tähän kaikkeen liittyen.

2 VILJANDI FOLK MUSIC FESTIVAL

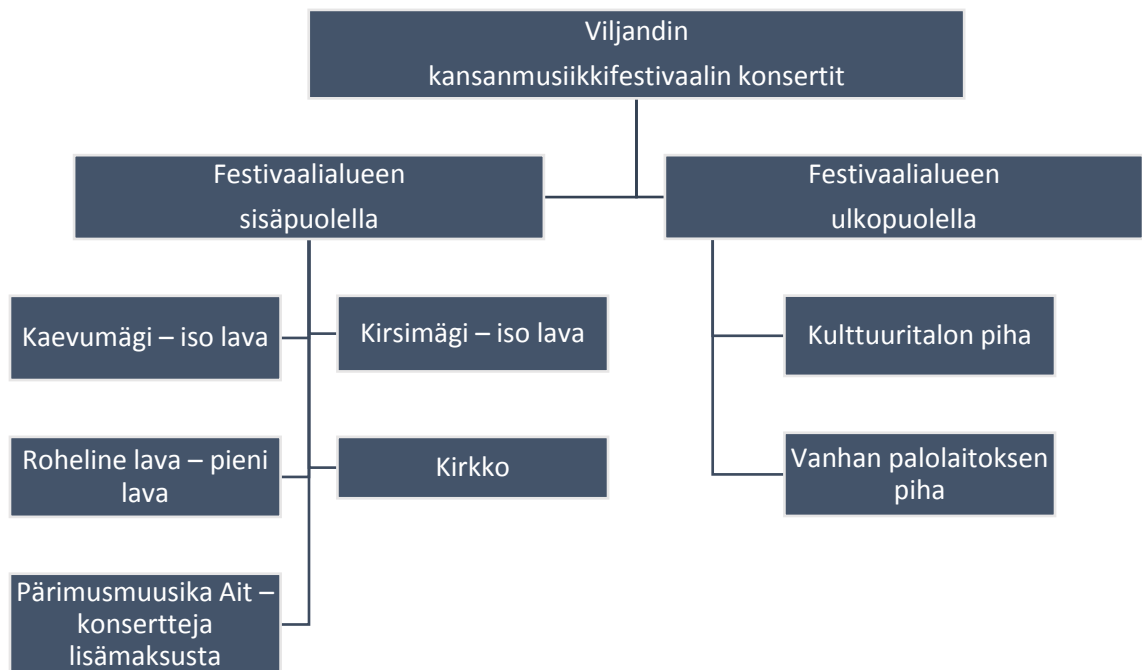
Opinnäytetyöni tilaaja MTÜ Eesti Pärimusmuusika Keskus on Etelä-Virossa sijaitsevassa pienessä Viljandin kaupungissa toimiva kansanmusiikin keskus. Muun toimintansa lisäksi se järjestää vuosittain monipäiväistä kansanmusiikkifestivaalia, jonka nimi on englanniksi Viljandi Folk Music Festival ja viroksi Viljandi pärimusmuusika festival. Tässä työssä käytän siitä lyhyempää nimeä *Viljandi Folk*. Sen juuret ovat vuodessa 1993, jolloin Viljandissa järjestettiin yksipäiväinen festivaali nimeltään Pärimusa. Jo seuraavana vuonna festivaalin nimi muutettiin nykypäiväiseen muotoonsa, ja itse tapahtuma pidennettiin kolmipäiväiseksi. (Leivo 2017, 179.) Festivaalin tämänhetkisistä järjestäjistä muutama on ollut mukana festivaalin alkuvuosista saakka.

Tällä hetkellä Viljandi Folk on neljäpäiväinen festivaali, johon vuonna 2017 ostettiin yli 26 000 lippua (Sakala 2017). Tähän lukuun kuuluivat festivaalipassit, päiväliput sekä erilliset konserttiliput. Festivaalin esiintyjäkaarti on kansainvälinen, mutta mukana on aina myös paljon virolaisia kansanmuusikoita. Vuoden 2018 kesää varten järjestettiin virolaisille muusikoille tarkoitettu ideakilpailu, jotta konsertit pysyisivät mielenkiintoisina ja niiden taso korkealla (Viljandi pärimusmuusika ait 2017). Koska suuri osa virolaisista kansanmuusikoista esiintyy myös muilla Virossa järjestettävillä kansanmusiikkifestivaaleilla, ovat kaikenlaiset uudet ideat tervetulleita, jotta yleisön aika ei kävisi pitkäksi.

Festivaalialueella on viime vuosina ollut kolme lavaa, joista kaksi isoa ja yksi pienempi lava (kaava 2). Pienemmällä lavalla on ollut vapaamuotoisempaa ja spontaanimpaa ohjelmaa. Tälle lavalle ovat päässeet esiintymään esimerkiksi ne, jotka vasta aloittelevat muusikon uraansa. (Viljandi pärimusmuusika festival 2014.) Festivaalialueen sisällä ovat myös kirkko ja Viljandin Kansanmusiikin aitta, joissa järjestetään konsertteja. Näiden lisäksi alueen ulkopuolella on ainakin viime vuosina ollut vähintään kaksi erillistä konserttipaikkaa kaupungin keskusta-alueella. Yhteensä konserttipaikkoja on siis ollut ainakin seitsemän. Festivaali-

alueelle pääsee joka päivä ennen kello 14.00 ilmaiseksi sisään. Sunnuntaina alueelle on koko päivän ilmainen sisäänpääsy. Konserteista täytyy kuitenkin maksaa aina erikseen. (Viljandi pärimusmuusika festival 2018.)

Kaava 2: Festivaalin konserttipaikat sijainnin mukaan.

Festivaalin ohessa järjestetään vuosittain myös lasten ja nuorten kansanmusiikkileirejä, joissa opetetaan instrumentin soittoa perinteisellä tavalla eli kuuntelemalla ja toistamalla. Opettajina toimii virolaisia kansanmuusikkoja. Leiriläiset harjoittelevat myös yhteisohjelmaa, jota esitetään muun muassa Viljandi Folkilla. (August Pulsti Õpistu 2018.) Nuoret pääsevät myös muilla tavoilla olemaan mukana festivaalilla. Viljandissa on korkeakoulu, jossa opetetaan muun muassa kansanmusiikkia. Aineen opiskelijat pääsevät esiintymään festivaalille yleensä omalla lavallaan. Tämän lisäksi korkeakoulun entiset ja nykyiset opiskelijat muodostavat suuren osan vapaaehtoistiimistä.

Viljandi Folkia järjestävä organisaatio toimii opinnäytetyöni tilaajana, koska viime vuoden festivaalin jälkeen pari järjestäjää tunsu, että heidän vastualueensa tarvitsisi enemmän saavutettavia käytäntöjä. Viljandi Folkin saavutettavuuden tilasta sekä sen kehittämisestä kerron yksityiskohtaisemmin kappaleissa 4 ja 6.

3 ESTEETTÖMYYS JA SAAVUTETTAVUUS PÄHKINÄNKUORESSA

Monet ihmiset Suomessa, Virossa ja myös muualla maailmassa kokevat syrjintää jokapäiväisessä elämässään. Syrjintä voi perustua esimerkiksi ihmisen kulttuuri-taustaan, vammaisuuteen tai sukupuoleen. Kaikki syrjintä ei johdu ihmisten pahantahtoisuudesta, vaan tietämättömydestä, kokemuksen puutteesta tai ”näin on aina ennenkin toimittu” -mentaliteetista. Tällä tavoin moni puolueettomalta näyttävä käytäntö saattaa välillisesti syrjiä ihmisiä. (Syrjintä ja yhdenvertaisuus 2016, 1.) Esimerkiksi voi tuoda vaikkapa sen, jos elokuvateatterissa ei näytetä kotimaisten elokuvien näytöksissä äidinkielisiä tekstityksiä, jolloin näiden elokuvien katselu on kuulovammaisille haasteellista. Tämä pistää heidät huonompaan asemaan verrattuna muihin elokuvien ystäviin. Ihmisoikeuksien yksi tärkeimmistä oikeuksista on juuri oikeus olla joutumatta syrjityksi. Sen takia kaikkien ihmisten yhdenvertaisuutta tuleekin pyrkiä aktiivisesti edistämään. (Mt., 1, 4.)

Kulttuuripalvelujen saavutettavuuden parantaminen on yksi tapa edistää yhdenvertaisuutta ja vähentää syrjintää. Saavutettavuutta ei siis kehitetä pelkästään vammaisten henkilöiden takia, vaan siitä hyötyvät ihan kaikki: lapset ja nuoret, aikuiset, ikäihmiset, työssäkäyvät, työttömät, vieraskieliset jne. Kaikilla meillä on omia erityispiirteitä, yksikään meistä ei ole samanlainen. Saavutettavuudesta puhuttaessa käytetään paljon erilaisia termejä, jotka saattavat aiheuttaa hämmennystä niissä, jotka eivät niitä ole tottuneet käyttämään. Sen takia avaankin muutamia niistä lyhyesti. Keskityn myös kuvailemaan vammaisuuden eri muotoja, ja niihin kuuluvia erityistarpeita, joita kulttuuritapahtumia järjestettäessä voitaisiin ottaa huomioon. Aloitan kuitenkin lainsäädännön kuvauksella.

3.1 Lainsäädäntö

Koska vammaiset ovat pitkään olleet eriarvoisessa asemassa muihin ihmisiin verrattuna, on kehitetty lakeja ja asetuksia, joiden avulla pyritään parantamaan heidän asemaansa yhteiskunnassa. Esimerkiksi YK laati vammaisyleissopimuksen, joka tuli kansainvälisesti voimaan vuonna 2008 (Mahlamäki 2015, 1). Viro allekirjoitti sopimuksen vuonna 2007, ja ratifioi sen vuonna 2012 (Ergma 2012).

YK:n sopimuksessa pyritään vahvistamaan jo olemassa olevia ihmisoikeuksia koskemaan myös vammaisia henkilöitä. Keskeisessä asemassa ovat syrjinnän kieltäminen ja yhdenvertaisuuden edistäminen, ja tällä tavalla pyritään korostamaan ihmisten tasa-arvoa sekä oikeutta täyteen osallistumiseen ja osallisuuteen. Vammaisten oikeuksista katetaan sopimuksessa kansalais- ja poliittiset, sosiaaliset, sivistykselliset sekä taloudelliset oikeudet. Tämän kaiken avulla pyritään muuttamaan ihmisten asenteita ja lähestymistapoja vammaisia henkilöitä kohtaan. (Mahlamäki 2015, 4–5.)

YK:n vammaisyleissopimuksen 30. artikla käsittelee vammaisten henkilöiden osallistumista kulttuurielämään ja vapaa-ajantoimintaan. Tässä artiklassa tuodaan esille se, että vammaisilla on oikeus saada saavutettavaa informaatiota kulttuuriin liittyvistä aiheista sekä päästä käyttämään palveluja tasavertaisesti muiden henkilöiden kanssa. Sopimuksen mukaan kaikki allekirjoittaneet osapuolet ovat vastuussa tämän toteuttamisesta. Tämän lisäksi osapuolet pyrkivät kannustamaan ja edistämään vammaisten henkilöiden osallistumista kaikenlaiseen urheilu- ja vapaa-aikatoimintaan. (Suomen YK-liitto 2015, 63–65.)

EU:n lainsäädäntö

Euroopan Unioni on allekirjoittanut YK:n vammaisyleissopimuksen, mutta sillä on myös omia säädöksiä, joilla pyritään parantamaan ihmisten yhdenvertaisuutta. Esimerkiksi vuonna 2016 EU hyväksyi direktiivin, joka koskee julkisen sektorin kotisivujen saavutettavuutta. Siinä tuodaan esille, että tämän sektorin toimijoiden tulisi tehdä kotisivuistaan ja mobiilisovelluksistaan saavutettavia kaikille, varsinkin vammaisille ja ikääntyville ihmisille. Kotisivujen saavutettavuus on jaettu neljään periaatteeseen, jotka ovat havaittavuus, hallittavuus, ymmärrettävyys ja toimintavarmuus. Direktiiviin on lisätty myös ohjeet siitä, millaisia toimenpiteitä olisi suoritettava, jotta e-palveluista saataisiin mahdollisimman toimivia ja esteettömiä. (Euroopan Parlamentti 2016.) EU:n jäsenvaltioilla on vuoden 2018 syksyyn asti aikaa ottaa tämä direktiivi mukaan omaan lainsäädäntöönsä (Euroopan Komissio 2017). Vuonna 2011 tehdyn kartoituksen mukaan keskimäärin vain kolmasosa

julkisen sektorin kotisivuista oli kaikille helposti käytettävissä. Tässä tutkimuksessa seurattiin kolmeatoista EU-maata, eivätkä Suomi ja Viro kuuluneet näiden joukkoon. (Monitoring eAccessibility in Europe: 2011 annual report, 86–88.)

EU:lla on myös vammaisstrategia vuosille 2010–2020. Siinä käsitellään kahdeksaa eri toiminta-aluetta: osallistumista, yhdenvertaisuutta, esteettömyyttä ja saavutettavuutta, työllisyyttä, koulutusta, terveydenhoitoa, sosiaaliturvaa sekä ulkoisia toimia. (2010, 4.) Asiakirjassa tuodaan muun muassa esille se, että kaikkien vapaa-aikaan liittyvien palveluiden saavutettavuutta täytyy lähteä parantamaan, jotta ne olisivat enemmän vammaisten henkilöiden ulottuvilla (Mt., 6). Vammaisstrategian mukaan yksittäisen henkilön yhteiskunnan ja talouden toimintaan osallistumisen edellytyksenä on esteettömyyden ja saavutettavuuden olemassaolo. Euroopan Komissio suosittelee mm. sisällyttämään esteettömyys- ja saavutettavuusasiat niiden ammattialojen opinto-ohjelmiin, jotka tulevat olemaan aiheen kannalta tärkeässä asemassa. (Mt., 5.) Tällaisia ovat mielestäni esimerkiksi arkkitehdit ja rakennussuunnittelijat sekä sosiaali- ja kulttuurialan toimijat.

Viron lainsäädäntö

Virossa vammaisuuden määritelmä on lain silmissä monen asian summa. Vamman määrittelemiseen vaikuttaa terveydentilan ja henkilökohtaisten seikkojen lisäksi se, pääseekö henkilö osallistumaan ja toimimaan vapaasti yhteiskunnassa. Vammat jaetaan kolmeen eri kategoriaan niiden vakavuuden perusteella: keskitasoiseen, vaikeaan ja syvään. Koska toimintarajoitteita pidetään ajassa muuttuvina, tarkistaa valtio vähintään viiden vuoden välein, onko ihmisen terveydentila ja yhteiskunnassa toimeen tuleminen muuttunut ajan myötä. (Hanga 2013, 7.)

Kuten myös Suomessa, on Vironkin perustuslaissa pykälä, jonka mukaan kaikki ihmiset ovat tasa-arvoisia lain silmissä, eikä ketään saa syrjiä (Eesti Vabariigi Põhiseadus 1992, §12). Samasta aiheesta on Viron eduskunnassa laadittu erillinen laki, joka siis käsittelee ihmisten tasa-arvoista kohtelua (2008). Näiden lisäksi on olemassa vammaisten ihmisten sosiaaliturvaan liittyvä laki, joka on ollut voimassa vuodesta 1999 lähtien. Se käsittelee taloudellisen tuen saamista valti-

olta. (Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadus 1999.) Nämä lait antavat vammaisille henkilöille muiden kanssa samanlaiset oikeudet hankkia töitä, kouluttaa itseään, päättää omasta asuinpaikastaan ja niin edelleen.

Fyysistä esteettömyyttä käsitteleviä säädöksiä on mm. rakennuslaissa, liikenne-laissa sekä sosiaaliturvaan liittyvässä laissa (Hanga 2013, 11–13). Nämä ovat vammaisten henkilöiden kannalta äärimmäisen tärkeitä lakeja, koska ne pyrkivät vähentämään elinympäristömme esteitä. Valitettavasti näiden esteettömyysmääräysten käyttöönotto on hidasta ja päättäjien mielestä todennäköisesti myös liian kallista. Jossain tapauksissa esteettömyyttä on yritetty toteuttaa täysin käyttökelvottomilla tavoilla, kuten liian jyrkillä pyörätuolirampeilla. Tästä syystä toivonkin, että EU:n vammaisstrategiassa mainitut koulutukseen lisättävät saavutettavuusaiheet otetaan laajalti käyttöön jo lähitulevaisuudessamme.

Kulttuurin ja vapaa-ajantoiminnan saavutettavuutta käsitteleviä säädöksiä ei Virossa juurikaan ole, mikä on mielestäni valitettavaa. Kuitenkin, kuten jo aikaisemmin tuli ilmi, on Viron allekirjoittamassa YK:n vammaisyleissopimuksessa artikla, joka aihetta käsittelee. Vastaavantyyppinen sisältö tuodaan esille myös dokumentissa, joka on laadittu jo vuonna 1995, ja joka käsittelee Viron vammaispolitiikkaa. Se perustuu YK:n erääseen vammaisia koskevaan päätökseen ja sisältää sääntöjä heidän aseman yhdenvertaistamiseksi yhteiskunnassa. Asiakirja kuitenkin perustuu ohjeiden vapaaehtoiseen noudattamiseen, eikä velvoita mihinkään. (Eesti Puuetega Inimeste Koda 1995, 4.) Viron Kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikkaa koskevassa asiakirjassa on käsitelty kulttuurin saavutettavuutta vain muutamalla lauseella. Niistä tärkein on se, jossa tuodaan esiin, että kaikilla virossa asuvilla on oikeus luoda kulttuuria ja osallistua kulttuurielämään riippumatta heidän asuinpaikastaan, erityispiirteistään tai –tarpeistaan (Kulttuuripoliitika põhialused aastani 2020, 2).

Vaikka Viron lainsäädännössä on otettu toimintarajoitteet ja ihmisten yhdenvertaisuus huomioon, eivät nämä säädökset ole ehtineet tulla kovinkaan suureksi osaksi vammaisten henkilöiden jokapäiväistä- saati kulttuurielämää. Lakien täy-

täntöönpano on hidasta, sillä se vaatii monien tahojen aktivoimista. Tarvitaan monipuolista tiedotusta, joka saavuttaa vammaiset henkilöt ja heidän perheensä, opetus- ja sosiaalialan työntekijät, muiden alojen asiantuntijat sekä koko muun yhteiskunnan. Jotta esimerkiksi YK:n vammaisyleissopimus toimisi käytännössä, täytyisi kaikkien noudattaa aiheeseen liittyviä lakeja, ja valtion tulisi tukea jollain tavalla niiden noudattamista. Vammaisten huomioon ottaminen ei saisi myöskään olla pelkästään hyväntekeväisyyttä, vaan normaali pitkäaikainen kehitysprosessi. (Hanga 2013, 43.)

Niin kansainvälinen kuin myös Viron paikallinen lainsäädäntö siis pyrkii siihen, että kaikki ihmiset saisivat yhdenvertaista kohtelua. Tämän toteutus on kuitenkin hidasta, vaikka monet ihmiset varmasti tekevät paljon työtä sen edistämiseksi. Olen kuitenkin varma, että ajan kuluessa tähänkin aiheeseen ruvetaan Virossa kiinnittämään enemmän huomiota ihmisten muuttuessa entistä tietoisemmiksi vammaisten oikeuksista ja erilaisista saavutettavuusratkaisuista.

3.2 Saavutettavuustermit

Saavutettavuus itsessään on laaja termi, joka tarkoittaa lyhyesti sanottuna sitä, että jokaisella on yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua haluamaansa toimintaan riippumatta siitä, minkälaisia yksilöllisiä ominaisuuksia hänellä on (Salo 2013, 1). Tämän kattotermin alle kuuluu monta alatermiä, jotka kaikki liittyvät jollain tavalla yhdenvertaisuuden edistämiseen. Näistä avaan aiheeni kannalta tärkeimpiä.

Kulttuuri-instituutioiden ja –tapahtumien saavutettavuudesta puhuttaessa tulee yleensä ensimmäisenä mieleen niiden *esteettömyys*, fyysinen saavutettavuus. Esteettömän ympäristön suunnittelussa ja rakentamisessa on otettu huomioon ihmisten moninaisuus. Siellä palvelut ovat saavutettavia, välineet käytettäviä ja annettu informaatio ymmärrettävää. (Invalidiliitto 2017.) Tähän ei siis kuulu pelkästään se, että kaikki ihmiset pääsevät liikkumaan rakennuksessa tai tapahtuma-alueella esteettömästi. Huomioon täytyy ottaa myös muun muassa se, että kaikenlainen kommunikaatio olisi mahdollisimman esteetöntä (Mt.). Esimerkiksi

kuulolaitteen omaavien asiointia helpottaisi induktiosilmukka, tai sokeiden liikkumista pistekirjoitus-opasteet.

Esteettömyyteen liittyy vahvasti myös *viestinnän saavutettavuus*. Kun info rakennuksen tai tapahtuman esteettömyydestä löytyy helposti jo ennen paikan päälle saapumista, pystyvät ne ihmiset, jotka tästä infosta hyötyvät, valmistautumaan vierailuun paremmin etukäteen. Varsinkin silloin, kun organisaation tilat eivät itessään olisi kovin esteettämiä, auttaa kotisivuilta löytyvä tieto miettimään tarkemmin läpi, miten vierailu kannattaa toteuttaa. Annettu informaatio on saavutettavaa silloin, kun se on helppokäyttöistä, helposti löydettävissä, sisällöltään ymmärrettävää sekä ulkoasultaan selkeää. Ymmärtämistä helpottaa myös se, jos samaa informaatiota pystyy vastaanottamaan eri aistien avulla. (Salo 2013, 2.) Tällöin siihen pääsevät käsiksi yhä useammat ihmiset. Mahdollisuus kokea sama asia *eri aistien avulla* on myös yksi saavutettavuuden osa-alueista.

Sosiaalinen saavutettavuus taas tarkoittaa sitä, että kaikki saavat yhdenvertaista asiakaspalvelua, ja tuntevat olonsa tervetulleeksi huolimatta siitä, miltä näyttävät tai millaisia yksilöllisiä ominaisuuksia heillä on. Sosiaalisen saavutettavuuden kanssa kuuluu vahvasti yhteen *kulttuurinen saavutettavuus*. Se tarkoittaa, että eri kulttuurien ja alakulttuurien edustajilla on mahdollisuus saada muiden kanssa samanvertaista palvelua taustastaan huolimatta. (Kulttuuria Kaikille –palvelu 2017c).

Kulttuurin tulisi olla kaikille myös *taloudellisesti saavutettavissa*. Helpoimmin se toteutetaan, kun alennetaan lippuhintoja esimerkiksi lapsille, opiskelijoille, varusmiehille tai eläkeläisille (Kulttuuria Kaikille –palvelu 2017a). Myös museoiden ilmaiset aukiolot tietysin väliajoin houkuttelevat ihmisiä vierailemaan. Hyvä käytäntö on myös ilmaiset live-lähetykset, jolloin tapahtumia pääsee seuraamaan kotisohvalta. Jos vierailija tarvitsee henkilökohtaista avustajaa, tukihenkilöä tai tulkkia, tulisi avustajan päästä vierailijan mukana ilmaiseksi sisään. Jos organisaatiolla tai tapahtumalla ei tällaista käytäntöä ole, joutuu vierailija eriarvoiseen asemaan, sillä hänen täytyy ostaa kaksi lippua päästäkseen itse osallistumaan (Mt.). Mo-

nilla puolilla Suomea on myös kehitelty erilaisia malleja, joiden avulla taloudellisesti tiukassa tilanteessa olevat pääsevät käyttämään kulttuuripalveluja ilmaiseksi. Yksi esimerkki on Kaikukortti, joka on käytössä Espoossa, Kainuussa ja Lappeenrannassa (Mt. 2017b).

Saavutettavuudesta puhuttaessa törmää monesti myös termiin *moninaisuus*. Se liittyy yksilöiden moniin eri rooleihin yhteiskunnassa. Vaikka eri ryhmien tottumukset ja perinteet olisivatkin erilaisia, mielletään ne silti keskenään yhdenvertaisiksi. Erilaisuus on siis arvokasta. (Kaartinen, Linnanpuomi 2015, 4)

Moninaisuusnäkökulmasta yhteistyö erilaisten väestöryhmien, kuten kulttuuri- ja kielivähemmistöjen, vammaisryhmien ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen edustajien kanssa sekä tapahtuman tarjonnan suunnittelussa että sitä toteutettaessa on tärkeää. Tämä edistää erilaisten kokemusten, kiinnostusten kohteiden ja teosten esille pääsemistä. (Mt., 4)

Saavutettavan festivaalin järjestämisessä täytyykin siis ottaa huomioon ainakin kaikki nämä osa-alueet: tapahtumapaikan ja sen ympäristön esteettömyys, saavutettava viestintä, festivaalin ohjelman saavutettavuus eri aistien avulla, sosiaalinen, kulttuurinen sekä taloudellinen saavutettavuus (Teräsvirta 2007, 5).

3.3 Vammaisuuden eri muodot

Saavutettavista ja esteettömistä palveluista hyötyvät muun muassa ne ihmiset, joilla on jokin tilapäinen tai pysyvä toimintarajoite. Tähän kategoriaan voivat kuulua esimerkiksi vammaiset henkilöt. Maailman Terveysjärjestö (WHO) on vuonna 2001 hyväksynyt toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälisen luokituksen, joka lyhennetään ICF. Sitä pidetään kansainvälisenä standardina, kun puhutaan ihmisten toimintaedellytyksistä (Nylander, Ojala, Talo 2001, 4). Siinä käytetään termejä *toimintakyky* ja *toimintarajoite*. Ensimmäinen niistä on yläkäsitteenä kaikille vartalon toiminnoille, ja toinen toimii yläkäsitteenä vartalon vajavuuksille ja suoritus- sekä osallistumisrajoitteille. Toimintakyvyn ja –rajoitteiden kanssa on vuorovaikutuksessa aina myös ihmisen elinympäristö. (WHO

2001, 9.) Toimintarajoite voi siis johtua jostain tietystä vammasta, tai sen syyt voivat olla jossain aivan muualla.

YK:n vammaisyleissopimuksessa definioidaan vammaisuus seuraavasti:

Vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa. (Suomen YK-liitto 2015, 17.)

Vammaisuus siis määritellään sen mukaan, minkälaiset ovat henkilön mahdollisuudet suoriutua jokapäiväisistä askareistaan siinä ympäristössä, jossa hän elää (Malm, Matero, Repo & Talvela 2004, 9). Tämä määritelmä saattaa muuttua, jos henkilö muuttaa uuteen asuinpaikkaan. Varsinkin eri maiden väliset erot esteettömydessä ja palveluiden saavutettavuudessa voivat olla suuria. Kuten ICF-luokituksessa, tuodaan vammaisyleissopimuksessakin esille henkilön ominaisuuksien ja elinympäristön dynaaminen vuorovaikutus.

Vaikka usein vammaisuus mielletään toimintarajoitteeksi, ei se sitä välttämättä ole, sillä monet elävät täysimääräistä elämää myös vammautuneina. Vammaa ei myöskään koskaan saisi mieltää sairautena, sillä se ei ole sitä, vaikka se on saattanut tulla jonkun sairauden tuloksena (Mt., 9). Rakennusten ja palvelujen esteettömyden ja saavutettavuuden takaaminen vähentääkin rajoitteita, ja antaa kaikille yhdenvertaisen mahdollisuuden toimia yhteiskunnassa.

Liikuntavamma tai –rajoite syntyy yleensä jonkun sairauden tai onnettomuuden aiheuttamana, jolloin henkilö ei pysty itsenäisesti tai ilman apuvälineitä käyttämään vartaloaan tai sen jotain osaa. Henkilö voi myös olla synnynnäisesti liikuntavammainen. Myös erilaiset kiputilat voivat vaikuttaa liikkumiseen rajoittavasti. (Malm ym. 2004, 253.) Itsenäisesti ulkona liikkumista rajoittaa myös se, jos henkilö on näkövammainen. *Näkövamma* on ihmisellä, jonka näön alentuma on jonkinasteinen heikkonäköisyydestä sokeuteen. Näkövammaisia eivät ole henkilöt, joiden näkö voidaan korjata tavalliseksi silmälaseilla, tai joiden toinen silmä toimii normaalisti. (Näkövammaisten liitto ry 2017.)

Ihmisillä voi olla myös kielellisiä häiriöitä tai rajoitteita, kuten jonkinasteinen *puhevamma*. Tällöin henkilön kommunikointi puheen avulla on rajoittunutta, ja hän saattaa käyttää jonkinlaista puhetta korvaavaa menetelmää tai apuvälinettä, kuten viittomakieltä tai piktogrammeja. Joskus puheen tuottamisen ongelmien lisäksi saattaa ihmisellä olla myös vaikeuksia ymmärtää tai tuottaa kirjallista tekstiä. Puhevammoihin on monia eri syitä, kuten aivojen kehityksen häiriöt tai puheelimistön toiminnan ongelmat. (Papunet 2107; Malm ym., 130–135.) Myös kuulon ongelmat voivat rajoittaa kielellistä kommunikaatiota. *Kuulovammainen* on yleiskäsite, jota käytetään henkilöstä, jolla on jonkinasteinen kuulonalentuma. Huonokuuloiset kuulevat puhetta, mutta voivat käyttää apuna esimerkiksi kuulolaitetta tai huulilta lukua. Kuuroutuneet henkilöt ovat menettäneet kuulonsa kokonaan vasta sen jälkeen, kun he ovat oppineet puhumaan. Kuurot taas ovat olleet syntymästään tai varhaislapsuudestaan saakka ilman kuuloa. (Kuuloliitto 2017.)

Kehitysvammaisuus tarkoittaa sitä, että ihmisen henkinen, joskus myös fyysinen, kehitys on rajoittunut tai häiriintynyt joko synnynnäisen sairauden takia tai muusta syystä. Se ilmenee ennen ihmisen täysi-ikäiseksi saamista. Kehitysvammoilla on erilaisia muotoja ja mitä moninaisempia syitä, mutta yleensä syyt voidaan jakaa kolmeen ryhmään sen mukaan, milloin kehityksen hidastuminen on alkanut. Ennen syntymää alkanut kehitysvamma liittyy yleensä kromosomihäiriöihin, periytyviin tekijöihin tai äidin raskaudenaikaisiin sairauksiin. Toisena ryhmänä on synnytyksessä tai lapsen ensimmäisen elinkuukauden aikana alkavat kehityshäiriöt, ja kolmantena tämän jälkeen tapahtuvat kehityksen muutokset. Näiden ryhmien kehityshäiriöiden syynä voivat esimerkiksi olla keskosuus/yliaikaisuus, tapaturmat tai lapsuusiässä koetut sairaudet. Koska kehitysvammaisen henkilön psykiset tai kognitiiviset kyvyt ovat keskimääräistä heikompia, voivat ne rajoittaa hänen itsenäistä elämäänsä. (Malm ym., 165–175.)

Tässä käsittelin vain muutamaa vammaisuuden muotoa hyvin yleislaatusesti, mutta täytyy muistaa, että on olemassa myös muita vammoja tai rajoitteita, jotka vaikuttavat kulttuurielämään osallistumiseen, ja nekin täytyy ottaa huomioon.

Minä käytän tässä opinnäytetyössä yleistermejä vamma, vammaisuus ja vammaisen henkilö, sillä niitä termejä käytetään myös käsittelemissäni lakisäädöksissä sekä vammaisten asialla olevien järjestöjen omissa materiaaleissa.

3.4 Menetelmät tapahtumien saavutettavuuden edistämiseksi

Millä tavalla tapahtumanjärjestäjien pitäisi ottaa saavutettavuusasiat huomioon? Yhdenvertaisten palvelukokemuksien tarjoaminen kävijöilleen ei ole yksivuotinen projekti, vaan jatkuva prosessi. Jos palveluaan on jo muuttanut jollain tavalla asiakkailleen paremmaksi, ei hyviä muutoksia kannata enää lähteä perumaan.

Tärkeää on pitää koko ajan mielessä se, että kaikkien vieraiden pitäisi tapahtumassa tuntea olonsa tervetulleeksi taustastaan tai erityispiirteistään huolimatta. Pyörätuolia käyttävä Amu Urhonen mainitsi kirjassaan ”Kompastuksia” sen, että hän ei mielellään mene sellaisiin paikkoihin, jotka ovat hänelle esteellisiä. Tämän takia jäävät väliin useat tilaisuudet, jotka eivät ole pyörätuolilla saavutettavissa. Hän sanoo tuntevansa tällaisissa paikoissa, ettei ole tervetullut niihin. (2011, 66.) Tämä on hyvä esimerkki siitä, miksi saavutettavuuteen tulisi kiinnittää huomiota kaikkialla.

Suomen yhdenvertaisuusvaltuutettu on keväällä 2017 julkistanut suosituksen tapahtumanjärjestäjille, jossa hän muistuttaa, ettei henkilöitä saa syrjiä vammaisuuden perusteella, vaan heille täytyy tarjota samanlaiset mahdollisuudet käyttää palveluita tai tavaroita, kuin muillakin. Suosituksessa on yksitoista kohtaa, jotka on jaettu neljään eri aiheeseen: yleistä; pääsylippujen hankkiminen; etukäteisinformaatio ja liikkuminen tapahtumapaikalla; sekä henkilökohtaiset avustajat, tulkit ja tukihenkilöt. (Pimiä 2017, 1.) Tärkeimpänä kohtana on mielestäni se, että kaikkien tapahtumien täytyisi olla kaikille esteettömiä ja saavutettavia. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että paikalla on esteetön WC, johon pääsee pyörätuolipaikalta helposti.

Tapahtuman saavutettavuutta kannattaa lähteä suunnittelemaan ja kartoittamaan ennen varsinaisten muutosten tekemistä. Alueen fyysistä esteettömyyttä

voi tutkia Invalidiliiton esteettömyyskartoitukseen tarkoitettujen ohjeiden avulla (Ruskovaara 2009), tai sitä varten voi palkata esteettömyystestaajan. Testata kannattaa myös tapahtuman verkkosivut. Fyysinen esteettömyyden kartoittamisen ohella voi tutustua muihin saavutettavuuden osa-alueisiin ja kartoittaa niidenkin nykytilannetta. Kun nykytilanne on tiedossa, voi laatia saavutettavuussuunnitelman, jonka toimenpiteet voi esimerkiksi jakaa monelle vuodelle. (Kaartinen, Linnapuomi 2015, 3.) Suunnittelua ja kartoitusta varten on olemassa esimerkiksi Kulttuurikaikille –palvelun oppaat ”Tapahtumia kaikille” ja ”Viestintää kaikille” sekä niihin liittyvät tarkistuslistat. Seuraavat menetelmät onkin suurimmaksi osaksi otettu edellä mainituista teoksista.

Liikkumisrajoitteisille ihmisille pitää festivaaleilla tarjota mahdollisimman esteetön tapahtumapaikka. Tähän kuuluvat myös esteettömät parkkipaikat tapahtuma-alueen lähellä sekä invataksin pääsy mahdollisimman lähelle sisäänkäyntiä. Monelle tapahtumassa kävijälle on avuksi, kun välimatkat ovat lyhyet, kulkuväylät hyväkuntoisia, ja tarjolla on levähdyspaikkoja. Pyörätuolin käyttäjät hyötyvät rampeista ja luiskista, jos alueella on portaita tai kynnyksiä. Jos tapahtumapaikassa täytyy kulkea ylempiin kerroksiin, on esteetön hissi välttämätön. Pyörätuolia käyttäville henkilöille voisi mahdollisuuksien mukaan olla tarjolla esteettömiä paikkoja tai erillinen katsomokoroke. Esteettömien WC-tilojen pitää kuulua kaikkien tapahtumien vakiovarustukseen. (Mt., 28–37.)

Näkövammaisia voi festivaaleilla huomioida tekemällä kotisivuista ja julkaisumateriaaleista heille mahdollisimman saavutettavat. Kotisivujen täytyisi toimia erilaisilla puheohjelmilla, ja niiltä voisi löytyä esimerkiksi alueen sanakartta. Se tarkoittaa ääni- tai tekstitiedostona olevaa tarkkaa ympäristön kuvausta, jonka avulla näkövammaisen voi löytää kyseessä olevaan rakennukseen tai sijaintiin. Kotisivujen täytyisi myös olla mahdollisimman selkeät ja luettavat. Kohokuviokartta voisi helpottaa sokeita hahmottamaan tapahtuma-alueen. Pistekirjoituksella tehty ohjelmalehtinen antaa sen käyttäjille tarvittavaa tietoa tapahtumasta. Esityksissä voisi myös tarjota kuvailutulkkauksia. Fyysisen esteettömyyden kannalta pitäisi kiinnittää huomiota varsinkin tapahtuma-alueen valaistukseen ja kalusteisiin (Mt., 7–19, 40–43).

Tapahtumissa kuulovammaisia varten voitaisiin tarjota induktiosilmukan käyttöä varsinkin asiakaspalvelutilanteissa. Silmukan ja mikrofonin avulla ääni menee suoraan henkilön kuulolaitteeseen. Sen lisäksi ohjelmassa voisi olla sellaista sisältöä, jota tulkitaan viittomakielelle ja/tai tekstitetään. Myös kirjoitustulkausta voidaan tarjota. (Mt., 35, 48–52.)

Täytyy myös muistaa, että tapahtuman verkkosivut täytyy tehdä saavutettaviksi, jotta kaikki saisivat sieltä tarpeellista infoa. Sivujen sisällön pitää olla helposti löydettävissä ja luettavissa sekä WCAG-standardien (Web Content Accessibility Guidelines) mukaista. Näiden ohjeiden mukaan sivuja rakentaessa niistä tulee mahdollisimman saavutettavia. Sivujen täytyisi olla myös visuaalisesti selkeät. Myös saavutettavuutta koskevan informaation pitäisi sivuilta löytyä. Järjestäjät voisivat myös harkita selkokielen osion laatimista sivuille. Vaikkei tapahtumanjärjestäjällä olisikaan mahdollisuuksia viedä läpi yhtään edellä mainituista ratkaisuista, on hänellä silti mahdollisuus tiedottaa tapahtumansa esteellisyydestä, jotta potentiaalisilla vierailloisilla olisi mahdollisuus päättää, haluavatko he lähteä mukaan vai eivät. (Salo 2012, 17–21.)

Näiden menetelmien lisäksi voisi tarjolla olla muun muassa selkokielistä sisältöä, joista monet hyötyvät. Myös esitykset ja palvelut, joita voi kokea eri aisteilla, ovat hyödyllisiä. Tapahtumassa voitaisiin tarjota rauhoittumispaikkoja esimerkiksi lapsille tai niille, joilla on aistisäätelyn haasteita.

Edellä mainitut menetelmät parantavat tapahtumassa vierailevien ihmisten kävijäkokemusta, mutta heillä kaikilla täytyy olla myös yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua esiintyjänä, vapaaehtoisena tai esimerkiksi järjestäjänä. Tapahtumanjärjestäjän täytyisi siis ottaa saavutettavuus- ja moninaisuuskysymykset huomioon lavoja varatessaan, ja esiintyjä sekä talkoolaisia etsiessään. Kaikkia tässä kappaleessa käsiteltyjä käytäntöjä on myös Viljandi Folk -festivaalilla ryhdytty kartoittamaan ja tarvittaessa myös kehittämään, jotta tapahtumasta saataisiin entistä saavutettavampi. Kartoitustulokset löytyvät kappaleesta 6 yhdessä kesällä toteutettavien menetelmien kanssa.

4 TYÖSSÄ KÄYTETYT MENETELMÄT

Opinnäytetyöni prosessin voi jakaa kahteen eri osa-alueeseen: Virolaisten musiikkifestivaalien nykytilanteen tutkimuksellisen kartoitukseen sekä Viljandi Folkin saavutettavuuden käsittelyyn. Pyrin kartoituksen teossa yhdistämään erilaisia menetelmiä, jotta tutkimukseni olisi mahdollisimman pätevä ja luotettava. Tiedän, että tutkin ajassa muuttuvaa ilmiötä, joten vaikka tutkimusmenetelmäni toistettaisiinkin samanlaisina myöhemmin, voivat vastaukset olla täysin erilaisia tässä työssä analysoimistani vastauksista.

Koska Virossa ei ole juurikaan tutkittu kulttuuriin saavutettavuutta, täytyi minun lähteä itse tekemään kartoitusta sen nykytilasta. Se oli tärkeää opinnäytetyöni luotettavuuden kannalta, sillä sen avulla saisin tietää, onko saavutettavuuden kehittäminen varmasti ajankohtaista ja tärkeää. Tutkimuksellisen kartoituksen tulokset myös toimivat kehittämiseni tietopohjana ja tarjoavat Viljandi Folkin saavutettavuudelle kontekstin. Käyttämieni aineiston hankintamenetelmien avulla sain tietää, mihin saavutettavuuden osa-alueisiin kannattaisi erityisesti keskittyä, jotta ihmisten yhdenvertaisuus parantuisi.

4.1 Aineiston hankintamenetelmät

Mietin, mitkä olisivat luotettavimmat tavat saada tietoa virolaisen saavutettavuuden nykytilasta. Päätin käyttää päällimmäisinä aineiston hankintamenetelminä asiantuntijahaastatteluja sekä kartoituskyselyä, jonka lähetin tapahtumantuottajille. Näiden lisäksi käytin apuna viime vuosina ilmestyneitä artikkeleita ja lehdistötiedotteita virolaisista tapahtumista, joissa esteettömyyttä on jo kehitetty. Viljandi Folkin saavutettavuutta kartoittaessani käytin erilaisia toimintatutkimuksellisia menetelmiä. Käsittelen jokaista menetelmää tarkemmin seuraavaksi.

Haastattelut

Haastattelujen käytön positiivisimpana puolena pidetään niiden joustavuutta, sillä niiden aikana voidaan selventää ja syventää haastateltavien antamia tietoja. Jos

aiheesta jossain vaiheessa tarvitaan lisää informaatiota, on haastateltaviin helppoa ottaa yhteyttä myös jälkikäteen. Haastattelujen hyötynä on myös esimerkiksi se, että niiden avulla voi esimerkiksi saada tietoa aiheesta, jota on tutkittu vain vähän. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2016, 204–206.) Tämä oli suurin syy, miksi itse valitsin asiantuntijahaastattelut yhdeksi aineiston hankintamenetelmäksi. Haastatteluilla on myös ongelmansa. Ne ovat tilannesidonnaisia sekä hitaita toteuttaa. Haastateltavien vastaukset saattavat siis muuttua eri tilanteissa tai konteksteissa. Jotkut vastaajista saattavat myös pyrkiä antamaan sellaisia vastauksia, jotka ovat sosiaalisesti soveliaita. (Mt., 206–207.)

Aloitin tiedonkeruun haastattelemalla kulttuurin ja vammaistyön asiantuntijoita, joilla on mielestäni jonkinlainen yleiskuva siitä, millä tasolla saavutettavuusasiat Virossa ovat. Toivoin tällä tavalla saavani luotettavaa tietoa esimerkiksi siitä, minäkalaisia saavutettavuusratkaisuja kulttuurin kentällä on jo käytössä. Kaikki haastatteluni olivat teemahaastatteluja. Se tarkoittaa, että vaikka haastattelun teema tiedetään, ei kysymysten muotoa tai järjestystä ole strukturoitu (Mt., 208). Olin etukäteen antanut haastateltaville valmiin keskustelunaiheen (Viron kulttuurikentän saavutettavuus), sekä miettinyt valmiiksi ne kysymykset, joita kultakin haastateltavalta haluaisin varmasti kysyä. En ollut miettinyt kysymysten järjestystä etukäteen, vaan kysyin niitä sen mukaan, miten haastattelu kulloinkin eteni. Aloitin haastatteluprosessin haluten kartoittaa virolaisen kulttuurikentän saavutettavuuden nykytilaa. Haastattelujen edetessä ymmärsin kuitenkin, että minun täytyy kaventaa aihepiiriäni, sillä koko kulttuurikentän kartoitus olisi liian laajalle leviävä tehtävä. Sen takia kartoituskyselyni oli jo hyvin konkreettisesti keskittynyt musiikkifestivaaleihin.

Suoritin yhteensä kuusi yksilöhaastattelua ja yhden parihaastattelun. Kaksi niistä kulttuurituottajien, yksi pyörätuolia käyttävän kuluttajan ja loput vammaistyön tai saavutettavuusasiantuntijoiden kanssa. Yhden haastattelun suoritin Suomessa Kulttuuria Kaikille -palvelun saavutettavuusasiantuntijan Aura Linnanpuomin kanssa, jotta saisin taustatietoa suomalaisen kulttuurikentän saavutettavuusratkaisuista ja osaisin tarvittaessa verrata Viron tilannetta Suomeen. Muut haasta-

teltavat toimivat Virossa. Haastateltavista ainakin viisi on ollut mukana saavutettavien tapahtumien tai muiden kulttuuripalvelujen luonnissa. Tämä osoittaa sen, että heillä on aiheeseen liittyvää tietotaitoa. Haastattelut olivat yleensä kestoiltaan yhden ja kahden tunnin välissä, ja sisälsivät etukäteen laadittuja sekä keskustelun aikana syntyneitä kysymyksiä. Suurin osa haastateltavista oli aiheesta aidosti kiinnostunut, joten vastaukset olivat perusteellisia. Tallensin kaikki haastattelut, jotta työssäni käyttämät vastaukset olisivat mahdollisimman luotettavia. Haastattelurunko on liitteessä 1.

Kaikki haastattelut pidettiin vuoden 2017 aikana, aloittaen helmikuussa ja lopettaen marraskuussa. Ne tapahtuivat aina kasvokkain, poikkeuksena yksi Skypen kautta pidetty haastattelu. Koska Viron kulttuurikenttä on jatkuvasti kehittyvä, oli myös haastatteluista huomattavissa se, että saavutettavuustilanne on muuttumassa. Se näkyi muun muassa hyvien saavutettavuusratkaisujen lisääntymisenä kulttuurikentällä. Pitkä aikaväli ensimmäisen ja viimeisen haastattelun välissä voi vaikuttaa tutkimuksellisen kartoituksen reliabiliteettiin ja validiteettiin negatiivisesti. Toisaalta haastatteluissa oli paljon samankaltaisia vastauksia riippumatta niiden antohetkestä.

Kartoituskysely

Strukturoitu kysely tarkoittaa, että kaikille vastaajille on esitetty täsmälleen samat kysymykset samassa järjestyksessä. Kyselyn etuna on yleensä se, että näin saadaan nopeasti suuri vastaajajoukko. Haittana on kuitenkin se, että koska vastaajia ei näe henkilökohtaisesti, ei voi olla varma, miten paljon he aiheesta tietävät tai siihen suhtautuvat. Täytyy myös pitää mielessä, etteivät läheskään kaikki, joille kysely on lähetetty, vastaa siihen. (Mt., 194.) Tämän lisäksi joku voi esimerkiksi jättää kyselyyn vastaamisen kesken tai ymmärtää laatimani kysymyksen väärin. Nämä satunnaiset virheet taas voivat vaikuttaa tutkimukseni reliabiliteettiin.

Lähetin internetissä laatimani kartoituskyselyn sähköpostilla 9. marraskuuta 2017 kaikille Virossa jokavuotisesti järjestettäville musiikkifestivaaleille, joita oli kyselyn lähettämisen aikaan yhteensä 40. Ne pystytään jakamaan viiteen eri ryhmään

musiikkityyliensä mukaan: klassinen ja kirkkomusiikki, jazz, kansanmusiikki, rock sekä muut musiikkityylit, kuten elektroninen musiikki. Kysely oli anonymi, mutta halutessaan vastaajat pystyivät mainitsemaan tapahtumansa nimen. Pyysin myös Viron Musiikkifestivaalien Liittoa lähettämään kyselyni eteenpäin omille jäsenillensä. Sitä kautta tuli muutama vastaus. Kahden viikon kuluttua ensimmäisestä sähköpostistani lähetin järjestäjille aiheeseen liittyvän muistutusviestin. Tavoitteenani oli saada vastaukset viimeistään marraskuun loppuun mennessä. Kuun lopussa vastauksia oli tullut seitsemän. Tammikuussa päätin ottaa vielä yhteyttä muutamaan järjestäjään, joita pyysin täyttämään kyselyn. Lopullinen vastausmäärä oli 10, joka on 25% festivaalien kokonaismäärästä.

Määrällisesti vastauksia on vähän, mutta koska kyselyn kohderyhmään kuului vain 40 festivaalia, saadaan näistä vastauksista silti jonkinlainen kuva siitä, minkälainen on musiikkifestivaalien saavutettavuuden nykytila. Koska muutamat vastaajat kertoivat kyselyssä myös festivaalinsa nimen, voin todeta, että vastaajajoukko on heterogeeninen, sillä edustettuna on ainakin kolme eri musiikkityyliä.

Kartoituskysely koostui kolmesta eri teemasta. Ensimmäinen liittyi siihen, miten järjestäjät arvioivat muiden tapahtumien saavutettavuutta. Tässä osiossa oli 2 kysymystä. Toisen teeman kysymykset keskittyivät jokaisen omaan tapahtumaan, ja niitä oli yhteensä 6. Tässä osiossa halusin tietää tarkemmin, minkälaisia saavutettavuuteen liittyviä ratkaisuja tapahtumissa on käytössä. Osa kysymyksistä liittyi myös tapahtuman ja vammaisten henkilöiden väliseen yhteistyöhön. Kolmas teema käsitteli järjestäjien valmiutta lähteä kehittämään tapahtumansa saavutettavuutta. Tähän liittyen kyselyssä oli 5 kysymystä. Käytin kyselyssäni monivalintakysymyksiä, avoimia kysymyksiä sekä paria skaalaan perustuvaa kysymystä. Vironkielinen kyselylomake on liitteessä 2.

Artikkelit

Yhtenä aineiston hankintaan liittyvänä menetelmänä keräsin myös tietoa virolaisen kulttuurin saavutettavuuden kehityksestä viime vuosina ilmestyneiden artikkeleiden avulla. Uusista saavutettavuusratkaisuista halutaan usein kertoa julkisuudessa, joten se on hyvä tapa saada tietoa muiden tapahtumien nykytilasta.

Artikkelit toimivat täydentävänä tietolähteenä kartoituskyselyn ja haastattelujen ollessa päälähteitä.

Etsin artikkeleita ja lehdistötiedotteita vuosilta 2015–2018, jotta löytäisin mahdollisimman tuoretta tietoa käyttöön otetuista saavutettavuuteen liittyvistä menetelmistä. Käytin vironkielisiä hakusanoja, jotka liittyivät festivaalien esteettömyyteen ja eri vammaisuuden muotoihin. Niiltä vuosilta löysin aineistoa neljän eri musiikkitapahtuman saavutettavuudesta. Ne olivat Tallinn Music Week, Viron laulu- ja tanssijuhlat, Puude Taga On Inimene -festivaali sekä Viljandissa järjestettävät vammaisten ihmisten laulujuhlat. Näiden artikkeleiden sisältöä käsittelen lähemmin seuraavassa kappaleessa.

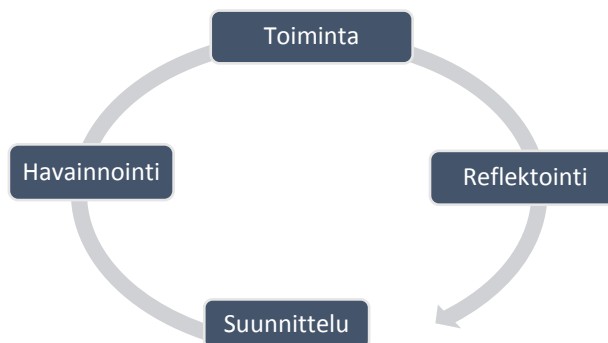
Toimintatutkimukselliset menetelmät

Pyrin opinnäytetyöni prosessin aikana siihen, että Viljandi Folkin saavutettavuuden tilanne kehittyisi kesän 2018 festivaaliin mennessä. Tämä tarkoittaa sitä, että saatuja tutkimustuloksia käytetään opinnäytetyön valmistumisen jälkeen uusien festivaalin saavutettavuutta parantavien menetelmien käyttöönottoon. Käyttämäni lähestymistapa sisältää toimintatutkimuksessakin käytettyjä menetelmiä. Toimintatutkimus on tutkimusstrateginen lähestymistapa, jossa käytetään tutkimusta ja toimintaa samanaikaisesti, jotta suoritettavasta tutkimuksesta olisi heti jotain käytännön hyötyä. (Aaltola & Valli 2010, 214.) Toimintatutkimusta on usein kuvailtu spiraalina, jossa suunnittelu, havainnointi, toiminta ja reflektio kulkevat peräkkäin. Kaavassa 3 näkyy yksinkertaistettu versio tästä prosessista. Tutkija ei pysy tutkimuksen aikana objektiivisena, vaan on tutkimassaan kohteessa aktiivisena osallistujana, joten tutkimuskin on subjektiivisempaa kuin yleensä. (Mt., 219–224.)

Opinnäytetyöni prosessin aikana käytin niin suunnittelua, havainnointia kuin reflektointiakin, niin yksin kuin yhdessä organisaation työntekijöiden kanssa. Toiminta jää kuitenkin suurelta osalta opinnäytetyöprosessin ulkopuolelle, sillä festivaalin saavutettavuuden aktiivinen kehittäminen alkaa vasta opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Toimintana voi pitää myös saavutettavuussuunnitelman ja

muiden opinnäytetyöprosessin aikana syntyneiden kirjallisten materiaalien luomista.

Kaava 3: Toimintatutkimuksen jatkuva prosessi.

Jotta kehittämistyöni onnistuisi, täytyi ensin kartoittaa festivaalin saavutettavuuden nykytila. Tämä täytyi tehdä myös sen takia, jotta saisin tietää, millä tasolla tapahtuman saavutettavuus on muihin kyselyyn vastanneisiin festivaaleihin verrattuna. Kartoitus tapahtui havainnoinnin ja työntekijöiden kanssa käytyjen keskustelujen kautta. Kartoitukseen sisältyivät seuraavat saavutettavuuden osa-alueet: viestinnän saavutettavuus, moninaisuus, fyysinen esteettömyys, sosiaalinen-, kulttuurinen sekä taloudellinen saavutettavuus. Monin eri aistein koettavat palvelut sisällyttiin osaksi muita saavutettavuuden osa-alueita.

Halusin käyttää Viljandi Folkin tapahtuma-alueen esteettömyyden kartoittamisessa apunani kokemusneuvoja. Kokemusneuvoja tarkoittaa henkilöä, jolla on omakohtaista kokemusta aiheesta, josta halutaan lisätietoja (Hietala & Rissanen 2015, 13). Otin yhteyttä järjestöön, joka tekee esteettömyyskartoituksia ja auditointeja, sillä halusin tietää, miten paljon ammattimainen tarkistus maksaa. Kävin tapaamassa kahta järjestön edustajaa, jotka kertoivat edellisistä projekteistaan sekä kartoituksen toteutustavoista. He lähettivät tapaamisen jälkeen minulle hintatarjouksen, jonka esitin festivaalin pääjärjestäjälle. Hän ei ole vielä tehnyt päätöstä auditointiin liittyen.

Käytin saavutettavuutta kartoittaessani apuna seuraavia tarkistuslistoja Kulttuurilla kaikille –palvelusta (2018) (neljä ensimmäistä) sekä Invalidiliiton verkkosivuilta (2018) (kaksi viimeistä):

- Tilojen esteettömyyskartoitus aistit huomioiden
- Kulttuurikohteiden esteettömyys
- Tapahtumien saavutettavuus ja moninaisuus
- Viestinnän saavutettavuus
- Rakennusten kartoituslomakkeet
- Katu- ja viheralueiden kartoituslomakkeet

Tarkistuslistoista kokosin yhteen kaikki olennaiset kysymykset, joista tein taulukon. Siihen merkitsin vastausvaihtoehdoiksi ”kyllä”, ”ei”, sekä ”tulossa”, jos tiesin, että aion itse kehittää aiheeseen liittyvää saavutettavuutta jollain tavalla. Taulukon avulla havainnoin ja tutkin festivaalin saavutettavuutta yhdessä organisaation työntekijöiden kanssa helmi-maaliskuun ajan. Organisaation työntekijät vastasivat kysymyksiini ja selittivät festivaalin käytäntöjä. Vaikka työni kannalta oli olennaisinta saada tietoa festivaalista, täytin kuitenkin aivan samanlaisen tarkistuslistan myös tilaajaorganisaatiolle kuuluvasta Kansanmusiikin aitasta, jossa on kaksi konserttisalia, kahvila sekä organisaation konttori. Festivaalin aikana näissä tiloissa toimii myös lehdistöhuone.

Sain käyttööni edellisvuoden festivaalin teknisen tuotannon kuvia, turvasuunnitelman sekä Kansanmusiikin aitan pohjapiirroksot, jotka myös helpottivat saavutettavuuskartoitustani. Kuvista pystyin selvittämään edellisvuoden festivaalialueen tilannetta, sillä itse en silloin paikan päälle päässyt. Niiden avulla sain tietää esimerkiksi kylttien paikan ja korkeuden, esteettömien WC-tilojen sijoittelun sekä kaapelikourujen käyttöpaikat.

4.2 Aineiston analyysimenetelmät

Aineiston analyysitavat jaetaan karkeasti kahteen ryhmään: selittämiseen tai ymmärtämiseen pyrkivät tavat. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat ne tavat, joissa käytetään tilastollista analyysia. Toiseen taas ne, joissa apuna käytetään laadullista analyysia. Kummassakin ryhmässä tehdään analysoitavasta aiheesta päätelmiä. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2016, 224.) Itse käytin jälkimmäistä analyysi-

sitapaa, sillä vastaajia oli tilastollisen analyysin käyttämiseen liian vähän. Kyselyssä oli myös useampi avoin kysymys, joten laadullisten menetelmien käyttö oli myös sen takia perusteltua.

Analysoin tutkimuksellisen kartoituksen aineistoa laadullisen analyysin menetelmin. Käytin apunani teemoittelua ja tyypittelyä. Ensimmäinen tarkoittaa aineiston jakamista eri teemoihin (Teemoittelu 2018). Toisen avulla haastateltavien antamasta tiedosta kootaan keskeiset, koko aineistolle tyypilliset seikat. Nämä voidaan tiivistää tyyppikuvauksiksi. Tyypittelyllä avataan ja kuvataan aineistoa laajemmin kuin teemoittelulla. (Saaranen-Kauppinen, Puusniekka 2006.)

Kerätyn aineiston jaoin analysointia varten neljään teemakokonaisuuteen: esteettömyys, viestintä, asenteet ja muut huomioidut. Nämä olivat niitä tyypillisiä aiheita, jotka tulivat useissa haastatteluissa esiin. Myös kartoituskyselystä pystyin löytämään jokaiseen teemaan sopivia kysymyksiä.

5 SAAVUTETTAVUUDEN NYKYTILA VIROLAISISSA KULTTUURIELÄMÄSSÄ

Haastattelujen ja kartoituskyselyn avulla sain vastauksia virolaisen kulttuurin saavutettavuuden nykytilaan liittyen. Näiden lisäksi analyysiini kuuluvat artikkelit, jossa käsitellään tapahtumien tai kulttuuripalveluiden pyrkimyksiä saavutettavuuteen. Tässä kappaleessa analysoin keräämäni aineistoa. Tarkemmin aion keskittyä musiikkifestivaalien saavutettavuuteen, mutta tuon myös esille muita aloja, varsinkin, jos käytössä on toimivia saavutettavuusratkaisuja.

Viron vammaisten henkilöiden järjestön (Eesti Puuetega Inimeste Koda) työntekijä Kirke-Anneli Kuld (2017) totesi heti haastattelunsa alussa, etteivät saavutettavat tapahtumat ole vielä yleisiä Virossa. Hän myös lisäsi, ettei vammaisten henkilöiden tarpeisiin kiinnitetä jokapäiväisessä elämässä juurikaan huomiota. Hänen mielestään kulttuurielämässä saavutettavuuteen ovat eniten kiinnittäneet huomiota teatterit, museot sekä elokuvateatterit, mutta tapahtumat eivät ole sitä vielä juurikaan tehneet. Niissä paikoissa, missä jo käytetään jonkinlaisia saavutettavuusratkaisuja, on hänen mukaansa usein ollut taustalla aktiivisia vammaisia henkilöitä, joiden painostuksesta ja panostuksesta näihin ratkaisuihin on päästy.

Kartoituskyselyn vastaajat arvioivat subjektiivisesti sitä, miten paljon virolaisilla musiikkifestivaaleilla kiinnitetään heidän mielestään huomiota vammaisten henkilöiden erityistarpeisiin. Mielenkiintoista oli laadasta laitaan. Yksi vastaaja sanoi, että hänen mielestään saavutettavuus huomioidaan sataprosenttisesti, kun taas toinen vastasi, etteivät festivaalit kiinnitä siihen minkäänlaista huomiota. Muiden vastaukset olivat 20% ja 70% välissä. Näissä vastauksissa heijastuu vastaajien oma henkilökohtainen käsitys siitä, mitä saavutettavuus heille on. Vastauksiin vaikuttaa myös se, miten monissa ja minkälaisissa tapahtumissa he ovat käyneet. Niistä tulee kuitenkin hyvin esiin se, että festivaalien on vielä aihetta kehittää saavutettavuuttaan, ainakin toisten tapahtumatuottajien mielestä.

Halusin kyselyssä myös tietää, minkälaisia osa-alueita vastaajien mielestä täytyisi festivaaleilla lähteä kehittämään, jotta ne olisivat saavutettavampia. Suurimman osan mielestä enemmän huomiota tulisi kiinnittää esimerkiksi viestinnän ja tiedon saavutettavuuteen sekä liikkumisrajoitteisten henkilöiden tarvitsemiin esteettömyysratkaisuihin. Tässä kysymyksessä vähiten ääniä saivat saavutettavuusratkaisut kuulo- sekä näkövammaisille, molemmat vain kolme ääntä. Vuosien mittaan olen nähnyt mediassa käsiteltävän eniten juuri pyörätuolia käyttävien ihmisten mahdollisuuksia osallistua, kun puheenaiheena on ollut yhteiskunnan esteettömyys. Tämä saattaa selittää sen, miksi suurin osa vastaajista valitsi juuri fyysisen esteettömyyden. Näkö- ja kuulovammaisten esteettömyysratkaisut saattavat tuntua vierailta, sillä niistä ei ole puhuttu julkisuudessa niin usein kuin pyörätuolirampeista ja invahisseistä.

5.1 Esteettömyys

Haastatteluissa tuotiin saavutettavuuteen liittyen esille se, että monella Virossa toimivalla tekijällä on käytössään joitakin menetelmiä, mutta harvoilla on täysin saavutettava palvelu. Saavutettavuudesta puhuttaessa sekä sitä kehitettäessä kiinnitetään haastateltavien mielestä eniten huomiota juuri fyysiseen esteettömyyteen ja pyörätuolien käyttäjiin. Muut vammaisuuden muodot sekä erityistarpeet jäävät vähemmälle huomiolle. Samaa oli kirjoittanut myös yksi kyselyyn vastanneista.

Kartoituskyselyn vastauksista selvisi, että suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että heidän festivaalinsa on esteetön pyörätuolia käyttäville asiakkaille. Haastatelllessani pyörätuolia käyttävää Gren Penttiä (2017), tuli kuitenkin esiin, että se, mitä järjestäjät pitävät esteettömänä ratkaisuna, ei aina sitä kuitenkaan ole. Hän totesi, että vaikka ihmiselle sanotaan etukäteen, että kaikki tarvittava on olemassa, täytyy silti tarkistaa kaikki itselle tärkeät faktat, sillä järjestäjät eivät välttämättä ole ajatelleet yksityiskohtia. Pentti toi esimerkkejä siitä, miten hänen on pitänyt mennä läpi keittiöiden ja takahuoneiden päästökseen tapahtumatilaan.

Monesti häntä on jouduttu myös nostamaan portaista paikoissa, joiden on etukäteen sanottu olevan esteettömiä. Tämä käytäntö olisi mielestäni täysin mahdollista, jos hän käyttäisi sähköpyörätuolia.

Seitsemällä kyselyyn vastanneella festivaalilla on käytössään istuinpaikat tapahtuman vieraille, sekä neljällä festivaalilla erilliset paikat pyörätuoleille. Mielestäni kaikilla festivaaleilla tulisi olla istumismahdollisuuksia, vaikka niitä ei jokaiselle vieraille riittäisikään. Monessa ulkoilmatapahtumassa vieraat istuvat maassa piknikpeitoillansa tai itse mukaan ottamillaan retkituoleilla. Silti myös festivaalin puolesta pitäisi tarjota istumismahdollisuuksia ainakin ikäihmisille ja lapsille. Puolella tapahtumista on käytössään esteettömät vessat. Kaksi festivaalia tarjoaa myös avustajia vammaisille henkilöille tapahtuman aikana. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että asiakaspalvelijoita on ohjeistettu auttamaan vieraita tarvittaessa.

Yhdelläkään kyselyyn vastanneista festivaaleista ei ollut vastaushetkellä käytössään seuraavia saavutettavuutta parantavia tapoja: jollain tavalla merkattuja kulukuväyliä näkövammaisille; lainattavia apuvälineitä; kohokuvioisia tai pistekirjoituksella kirjoitettuja karttoja tai opasteita, eikä kuvailutulkailua. Kaikki näistä ovat sellaisia, jotka mielestäni saattavat vaikuttaa vain lisäkulutukselta, jos vain muutama vieras näitä tarvitsee. Niitä ei välttämättä osata edes kaivata, jos musiikkifestivaalit eivät sellaisia ole ennen tarjonneet.

Tallinn Music Week päätti vuonna 2017 kartoittaa konserttipaikkojensa fyysistä esteettömyyttä. He palkkasivat kartoituksen tekemiseen voittoa tavoittelemattoman järjestön MTÜ Ligipääsetavuse foorum, jonka päätehtävänä on esteettömyysasioissa neuvominen ja auditointien suorittaminen. He tarkastivat yhteensä 17 suurinta konserttipaikkaa. Niistä neljä olivat täysin ja kaksi osittain esteettömiä. Loput olivat esteellisiä, mutta vierailijoille suositeltiin etukäteen näihin paikkoihin soittamista tai apulaisten mukaan ottamista, jos niihin mieli mennä. (Liikumisvabadus.invainfo.ee 2017.) Vaikka järjestön edustajat kertoivat minulle tapaamisessamme, että keskittyvät kartoitusten tekemisessä myös näkö- ja kuulo-

vammaisten ihmisten tarpeisiin, tuntuu minusta, että esteettömyydellä tarkoitetaan tässä tapauksessa silti lähinnä sitä, pääsevätkö pyörätuolien käyttäjät konserttipaikkoihin.

Toinen esimerkki tapahtumasta, jossa on mietitty esteettömyyttä, on Puude taga on inimene –festivaali. Se ei ole tyypillinen tapahtuma, vaan se luotiin vuonna 2013 varta vasten sitä varten, että vammaisuuteen liittyvä tabu hieman pienentyisi, kun ihmiset pääsisivät viettämään aikaa vammaisten kanssa sekä kokeilemaan heidän apuvälineitään. Tapahtumassa oli konsertteja, elokuvanäytöksiä, workshop-työskentelyä sekä monia muita aktiviteetteja. Yleisö sai esimerkiksi kokeilla, miltä tuntuu syödä sokkona, kuunnella kuvailutulkattua esitystä sekä seurata viittomakielistä tulkkausta. (Puude taga on inimene 2013.)

Esteettömyyteen liittyen kuulin haastatteluissa monia tositarinoita huonoista saavutettavuusratkaisuista sekä siitä, miten suunnittelu ja oikean elämän tarpeet eivät ole kohdanneet. Esimerkiksi vironkielisten elokuvien DVD:illä täytyy nykyisin olla niin kuvailutulkkaus kuin tekstityksetkin. Sokea ei kuvailutulkattua versiota pysty kuitenkaan itse avaamaan, sillä tulkattu versio ei käynnisty automaattisesti, eikä ruudunlukuohjelmalla ole helppoa löytää oikeaa paikkaa, mistä sen saisi käyntiin (Sarapuu 2017). Itse olen huomannut myös sen, että pyörätuoliramppeja on moneen paikkaan rakennettu vain siksi, että paikalla olisi ramppi. Ne eivät kuitenkaan ole vastanneet esteettömyyden määräyksiä, eivätkä siis ole käyttökelpoisia, ja saattavat olla hyvinkin vaarallisia pyörätuoleja käyttäville.

5.2 Viestintä

Jos esteettömyydestä tai sen puutteesta viestitään etukäteen, auttaa se tulijoita suunnittelemaan vierailunsa paremmin. Haastattelujen perusteella voin sanoa, että Virossa yleisimmät saavutettavuuteen liittyvät ongelmat ovat järjestäjien asenteissa ja viestinnässä. Varsinkin yksi haastateltavista, Sülvi Sarapuu (2017), toi monen eri esimerkin kautta esille sen, että vaikka kulttuurielämässä tehdään hienoja asioita näkövammaisille henkilöille, ei tieto niistä pääse kohderyhmälle

asti. Hänen mukaansa järjestäjät luottavat liikaa siihen, että näkövammaiset löytävät tietonsa internetistä, vaikka vain vähäiset heistä käyttävät tietokonetta.

Ütleme laias laastus - - umbes keskmiselt kolmel sajal (Eesti nägemispuudega inimesel) on arvuti kasutusel.

Sanotaan suurin piirtein - - noin keskimäärin kolmellasadalla (Viron näkövammaisella) on käytössään tietokone. (Sarapuu 2017)

Sarapuu suosittelikin näkövammaisia koskevan tai heitä hyödyttävän tiedon jakamista myös näkövammaisten liitoille, joiden kautta se liikkuu myös niille henkilöille, jotka eivät käytä tietokonetta. Vuoden 2017 alussa oli näkövammaisia henkilöitä Virossa noin 2600 (Eesti Puuetega Inimeste Koda 2017).

Gren Pentin (2017) mukaan hänelle on tärkeää, että jo kotisivuilta näkee, että kaikki ovat tervetulleita. Esimerkiksi jo ennakkoon saatu tieto kohteen saavutettavuudesta helpottaa. Hän painotti järjestäjien positiivisen asenteen tärkeyttä, jotta hän tuntisi, ettei ole tullut tapahtumaan kuokkimaan. Hänen mielestään järjestäjien tulisi miettiä sitä, kirjoittavatko he kotisivuille, että tapahtuma on esteellinen ja mukaan tulisi ottaa avustaja vai laitetaanko sinne, että järjestäjät ovat valmiina auttamaan kävijöitä kaikilla mahdollisilla tavoilla. Tämän tietäminen auttaisi mielestäni huomattavasti liikkumisen apuvälineitä käyttäviä ihmisiä valmistautumaan tapahtumaan, ja lisäisi heidän positiivisia kävijäkokemuksiaan.

Kyselyn mukaan suurella osalla vastaajista on jo käytössään muutamia informaation saavutettavuutta parantavia ratkaisuja. Esimerkiksi seitsemällä vastaajalla on tapahtuman kotisivuilla informaatiota eri kielillä. Kuuden festivaalin kotisivuilla on myös tietoa esteettömyydestä ja saavutettavuudesta. Kyselystä ei kuitenkaan selviä, miten laaja saatavilla oleva tietomäärä on. Vain kahdella festivaalilla on kotisivut, joita pystyvät käyttämään myös näkövammaiset ihmiset. Sivuille pystyy siis muuttamaan tekstin kokoa, värien kontrastia tai jollain muulla tavalla helpottamaan lukemista. Tiedän, että ainakin yksi festivaali on sellainen, jolla ei ole erillisiä kotisivuja, vaan sen järjestäjät lisäävät tietoa Facebook-sivuillensa. Saavutettavuuden kannalta voi olla hankalampaa löytää tarvitsemaansa tietoa, jos käytössä ei ole kotisivuja.

Sülvi Sarapuun (2017) mukaan saavutettava informaatio on todella tärkeää näkövammaisille ihmisille. Isossa tapahtumassa täytyy olla opasteet. Sen lisäksi kylttien tekstien pitää olla tarpeeksi isokokoisia ja niiden taustan ja tekstin välinen kontrasti riittävä. Hän myös muistutti, että jos informaatio on liian korkealla tai kaukana, eikä lähelle pääse sitä lukemaan, ei näkövammaisen sitä tekstiä näe. Näihin samoihin aiheisiin kiinnitettiin huomiota myös suomalaisissa saavutettavuusoppaissa.

5.3 Asenteet

Yksi haastatteluissa vahvasti esiin nousseista aiheista oli kulttuurituottajien asenteet. Tähän otti kantaa varsinkin pyörätuolia käyttävä Gren Pent (2017), joka totesi, että hän näkee isona ongelmana sen, ettei järjestäjiä kiinnosta vammaisten ihmisten vierailukokemuksen kehittäminen. Se on hänen mielestään jopa isompi ongelma kuin esteelliset tapahtumapaikat ja apuvälineiden puute. Hän haluaisi sanoa järjestäjille, että heillä olisi mahdollisuus saada paljon lisätuottoa, kun he kutsuisivat tapahtumaansa sen kohderyhmän, jonka tällä hetkellä jättävät huomiotta.

Me ei ole mingisugused koopaloomad, kes korra aastas välja tulevad, vaid me käime ka väljas kohtingutel, teatris ja kinos...

Me emme ole mitään luolaeläimiä, jotka tulevat kerran vuodessa ulos, vaan mekin käymme treffeillä, teatterissa ja elokuvissa... (Pent 2017)

Kyselyssä halusin tietää, miten moni festivaali tarjoaa alennettuja lippuja tai ilmaista sisäänpääsyä vammaisille henkilöille, ja miten moni antaa avustajien tulla festivaalille ilmaiseksi. Puolella vastaajista on käytössä jonkinlainen lippualennus, ja kolmeen tapahtumaan pääsevät myös avustajat ilman, että heille täytyy ostaa erillistä lippua. Gren Pent (Mt.) puhui haastattelussaan siitä, että hän ei itse tarvitse lippualennusta, jos hän täyden lipun hinnalla saa samaa kohtelua kuin muutkin vieraat. Hän painottaa, että halvempi lippu ei tarkoita sitä, että järjestäjien työ on sillä tehty, ja pyörätuolia käyttävä voidaan jättää huomiotta. Kaikkia

täytyy kohdella samalla tavalla, vaikka toiset maksavat täyden hinnan ja toiset eivät.

Kirke-Anneli Kuld (2017) Viron vammaisten ihmisten järjestöstä puhui haastattelussaan myös ihmisten vammaisuuteen ja saavutettavuuteen liittyvistä peloista. Hän sanoi, että järjestäjät pelkäävät hänen mielestään sitä, että jos tapahtumasta tulee saavutettava, se lokeroidaan niin sanotuksi erityistuotteeksi. Tämä tarkoittaisi, että tapahtuma saa negatiivisen leiman, jos siellä rupeaa käymään paljon vammaisia henkilöitä. Tästä paistaa hyvin esiin se, että tuntemattomia asioita pelätään enemmän. Tämän takia vammaisten ja muiden vähemmistöjen oikeuksien puolesta täytyy nähdäkseni taistella, jotta heillä olisi suuremmat mahdollisuudet osallistua kulttuuri- ja muuhunkin elämään. Näin myös pelot vähenisivät ja asenteet paranisivat.

Ärge nähke sihtgruppil nii kitsalt, sest ligipääsu loomine aitab ka turiste kohvritega, emasid vankritega, karkudega inimesi. See ei tohiks nii sildistav olla.

Älkää nähkö kohderyhmää niin kapeana, sillä esteettömyyden luominen auttaa myös turisteja matkalaukkuineen, äitejä rattaineen, ihmisiä kainalosauvoineen. Sen ei tulisi olla niin leimaavaa. (Kuld, 2017)

Kysyin tapahtumanjärjestäjiltä myös sitä, kiinnostaisiko heitä lähteä kehittämään saavutettavuutta joko itse tai ulkopuolisen asiantuntijan kanssa. Kolme vastaajaa olivat tähän valmiita, ja kaksi sanoivat voivansa harkita asiaa, jos sitä varten olisi mahdollista saada rahallista tukea. Kaksi vastaajaa olisi valmiina parantamaan esteettömyyttä hankkimalla tapahtumaan esimerkiksi esteettömät vessat tai rampin pyörätuoleja varten. Yksi vastaaja arvioi, ettei heidän tarvitse kehittää tapahtumansa saavutettavuutta, sillä he ovat tehneet sitä jo tarpeeksi. Suurin osa festivaalien järjestäjistä oli sitä mieltä, etteivät he halua palkata ulkopuolista asiantuntijaa saavutettavuuden kehittämiseen, ja muutama myös tarkensi, ettei sellaiseen löydy budjetista rahaa. Vain kaksi vastaajaa sanoi olevansa valmiina palkkaamaan asiantuntijan. Se, ettei asiantuntijaa haluta palkata, voi tarkoittaa sitä, että pyritään säästämään kuluissa ja kehitetään tapahtumaa omin voimin tai myös sitä, ettei olla valmiina kehittämään saavutettavuutta ollenkaan.

Mainitsin jo aikaisemmin Puude taga on inimene –festivaalin. Se luotiin siksi, että haluttiin tuoda esiin sitä, että erityistarpeen tai vamman takana on aina ihminen. Haluttiin, että tapahtuman osallistujat pääsisivät kokeilemaan erilaisia apuvälineitä ja viettämään aikaa yhdessä vammaisten ihmisten kanssa. Toivottiin, että sen tuloksena ennakkoluulot ja pelot vähenisivät. Festivaalia järjestettiin vain kaksi kertaa, vuosina 2013 ja 2016. (MTÜ Puude Taga On Inimene 2017.) Ideana tämäntyyppinen festivaali on nähdäkseni hyvä, jos paikalle saadaan tarpeeksi vierailijoita ja vammaisista henkilöistä ei anneta stereotyyppistä tai negatiivista kuvaa. Jos paikalle tulee paljon ihmisiä, jotka eivät suhtaudu vammaisuuteen avoimesti, vaan vierastaen tai halveksuen, on tapahtuman tavoitteiden toteutuminen mielestäni vaikeaa.

Samanlainen tapahtuma, jonka järjestäjät toivoisivat, että se olisi kaikkien ihmisten yhteinen juhla, on vammaisten ihmisten laulujuhlat. Haastattelin sen pääjärjestäjää Kristel Jaagoa syksyllä 2017. Sitä on viime vuosina järjestetty Viljandin laululavalla melko suurena tapahtumana, mutta perinne alkoi yhden hoitokodin asukkaiden pienenä juhlana. Tapahtuma on kaikille ilmainen, paikalla on kojuja ja ruokateltoja, ja kaikilla lauluilla on viittomankielinen tulkkaus sekä tekstitykset. Katsojiksi kutsutaan mukaan kaikki halukkaat, mutta yhdeksi järjestäjien huolenaiheeksi on ollut, miten saada ns. tavalliset ihmiset mukaan. Kristel Jaagon (2017) mielestä kyse on ihmisten peloista, jotka johtuvat siitä, ettei heillä ole kokemuksia erilaisista vammaisuuden muodoista. Hän sanoo, etteivät järjestäjät voi jättää mainitsematta, että kyseessä on vammaisten ihmisten laulujuhla, mutta kun he sen tekevät, pelottelevat he monet potentiaaliset vieraat pois. Tämä kuvaa nähdäkseni hyvin Virossa valloillaan olevia asenteita, ei pelkästään vammaisia, vaan muitakin vähemmistöryhmiä kohtaan. Tuntematon tuntuu olevan äärimmäisen pelottavaa, jolloin sitä pyritään mahdollisuuksien mukaan välttämään.

5.4 Muut huomiot

Yksi asenteita muuttavista menetelmistä on moninaisuus- ja saavutettavuuskysymysten tuominen koulutukseen. Kysyin Tarton yliopiston Viljandin kulttuuriakatemian opettajalta Piret Ausilta (2017), miten paljon tähän aiheeseen keskitytään

kulttuurituottajien opetuksessa: vuonna 2017 kulttuurituotannon perusteet –kursilla oli vammaisuuteen keskittyvä päivä, jossa teorian lisäksi opiskelijat pääsivät kokeilemaan muun muassa valkoisen kepin, opaskoiran ja pyörätuolin käyttöä. Keväällä 2018 alkoi muutamien opiskelijoiden pyynnöstä myös viittomakielen kurssi. Myös tapahtumien turvallisuutta käsittelevällä kurssilla puhutaan hieman esteettömyydestä. Piret Aus sanoi, ettei tiedä, käsittelevätkö muut opettajat aihetta, mutta hän on melko varma, etteivät he sitä tee.

Vaikka musiikkifestivaalien saavutettavuus tuntuu olevan vielä lapsenkengissä, on Viron kulttuurimaastolla silti koettavissa myös toimivia ratkaisuja. Viron vammaisjärjestö *Eesti puuetega inimeste koda* jakaa vuosikokouksessaan palkintoja niille, jotka ovat jollain tavalla panostaneet saavutettavuuteen tai vammaisten aseman parantamiseen. Vuonna 2016, kun palkintoja edellisen kerran jaettiin, oli ehdokkaiden joukossa esimerkiksi Tarton teatteri Vanemuine induktiosilmukan käyttämisen takia, Kadriorgin taidemuseo hyvien saavutettavuusratkaisujen takia sekä monta liikuntakeskusta ympäri maata. (Eesti Puuetega Inimeste Koda 2016). Myös näkö- ja kuulovammaisten liitot jakavat samantyyppisiä palkintoja.

Viron tanssijuhlilla kokeiltiin vuonna 2017 ensimmäistä kertaa kuvailutulkkauksia. Näin näkövammaiset pääsivät paikan päälle kokemaan juhlatunnelmaa. Käytettiin kahta kuvailutulkkia, joiden ääni kuului korvakuulokkeista. Sen lisäksi näkövammaisilla oli mahdollisuus tutustua tanssien aikana syntyneisiin kuvioihin kirjasten avulla, joissa oli kohokuvioita. (XII noorte laulu- ja tantsupidu 2017.) Tämä on mielestäni iso askel oikeaan suuntaan, ja toivon, että se jatkuu myös seuraavilla laulu- ja tanssijuhlilla.

Kartoituskyselyssä vastattiin siihen, miten paljon festivaalin suunnittelu- ja toteutusprosessin aikana keskitytään saavutettavuuskysymyksiin. Vastauksia oli laadasta laitaan. Kaksi vastaajaa oli sitä mieltä, että tätä mietitään joka asiassa, ja yksi sanoi, ettei siihen keskitytä lainkaan. Viisi vastausta oli 20–40% välissä ja kaksi vastausta myös 60–70% luokkaa. Saavutettavuuden käsittely suunnittelu- ja toteutusprosessissa voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että vammaisille henkilöille tarjotaan

alennettuja lippuja tai että festivaalille hankitaan esteetön vessa. Haastatteluvastauksiin tukeutuen voi myös olettaa, että kyselyyn osallistuneilla festivaaleillakin keskitytään todennäköisesti eniten fyysiseen esteettömyyteen, ja silloinkin todennäköisesti vain liikuntarajoitteisten henkilöiden tarpeisiin.

Kysyin myös sitä, miten monella festivaalilla on ollut esiintyjinä tai yhteistyökumppaneina vammaisia henkilöitä. Vastaukset menivät melkein tasan. Neljä vastaajaa sanoi, ettei yhteistyötä vammaisten ihmisten kanssa ole tehty. Yksi heistä oli ymmärtänyt kysymyksen väärin, sillä hän täydensi vastaustaan sanomalla, että se johtuu vuokratiloista, joissa on jo ajateltu heidän tarpeitaan. Esteettömien tilojen takaaminen ei tarkoita automaattista yhteistyötä vammaisten henkilöiden kanssa. Muut vastaajat (5 kpl) olivat tehneet yhteistyötä, mutta yleensä vain silloin, kun sitä ehdotettiin. Oma-aloitteisesti tätä ei siis yleensä tapahdu. Yksi vastaus jäi tästä kysymyksestä puuttumaan. Eräs positiivinen esimerkki tehdystä yhteistyöstä löytyi Facebookista. Tänä keväänä Tallinn Music Weekin projektipäällikkö ilmoitti, että heidän myymänsä festivaalikassit ovat kehitysvammaisten ihmisten tekemiä, ja kaikki kasseista saatava tuotto menee suoraan valmistajien palkaksi. Kassin ostamisessa ei siis ole kyse hyväntekeväisyydestä. Jokaisessa kassissa on teksti, jossa tuodaan esille, millä tavalla niiden ostamisesta on hyötyä. Koska ne tehdään kierrätysmateriaaleista, säästetään myös luontoa. (MTÜ Töötoad 2018.)

Kyselyssä oli kysymys myös niistä seikoista, jotka mahdollisesti estävät saavutettavuuden kehittämistä. Syiksi lueteltiin esimerkiksi ulkoilmatapahtuman esteet, taloudelliset syyt sekä ulkopuolisten organisaatioiden konserttisalien käyttö. Yksi vastaaja toi syyksi myös järjestäjien tietämättömyyden. Nämä kaikki ovat päteviä syitä, mutta kuten jo kolmannessa kappaleessa totesin, pystytään saavutettavuutta kehittämään hyvin monilla keinoilla, joista jokainen festivaali pystyy valitsemaan toteutuskelpoiset. Järjestäjien kouluttamisella vaikutettaisiin kaikkiin näihin esteisiin.

5.5 Johtopäätökset

Aineistoa analysoidessa selvisi, että saavutettavuusasioissa on suurella osalla festivaaleista vielä pitkä kehitystie edessään. Esteettömyyttä ja kulttuurin saavutettavuutta on kuitenkin jo jossain määrin pyritty kehittämään. On järjestetty kokoperheen festivaaleja, joihin odotetaan kaikkia, vammoista tai vammattomuudesta riippumatta. On myös ruvettu ottamaan käyttöön erilaisia menetelmiä, jotka parantavat joidenkin tiettyjen ryhmien kävijäkokemuksia. Saavutettavuuden osaluista parhaimmalla mallilla on taloudellinen. Eniten kehitystä tarvitaan viestinnässä, esteettömyydessä ja sosiaalisessa saavutettavuudessa.

Kun virolaisten festivaalien saavutettavuutta verrataan suomalaisiin festivaaleihin, on ero melko suuri. Suomessa saavutettavuutta on eri tapahtumissa kehitetty monia vuosia, ja se on ollut yhtenä Opetus- ja kulttuuriministeriön toimenpideohjelmana vuosina 2006–2010. Vuonna 2011 valmistui aiheeseen liittyvä selvitys, jossa avataan festivaaleille lähetetyn kartoituskyselyn tuloksia. Kyselyyn vastasi 203:sta Suomessa toimivasta festivaalista 82 kappaletta. (Kulttuuria Kaikille -palvelu 2011.) Kulttuuria Kaikille -palvelun saavutettavuusasiantuntija Aura Linna-puomi kertoi haastattelussaan lokakuussa 2017, että sen lisäksi, että tavalliset festivaalit ovat ottaneet käyttöönsä saavutettavuutta parantavia menetelmiä, on Suomessa myös erillisiä vammaispoliittisiin teemoihin erikoistuvia festivaaleja.

Luulen, että virolaisen kulttuurikentän saavutettavuuden huono tila johtuu suuresti siitä, että Viro on neuvostoajan jälkeen ollut itsenäisenä vasta alle 30 vuotta, ja kehittämiskohteita on ollut niin paljon, etteivät vammaisten henkilöiden tarpeet ole olleet listalla kovinkaan korkealla. Sen lisäksi varsinkin monille vanhemmille ihmisille on nähdäkseni juurtunut neuvostoaikainen käsitys siitä, että vammaiset eivät ole samanarvoisia kuin muut, ja että vammaisuus on jotenkin hävettävä piirre. Vasta noin viimeisen kymmenen vuoden aikana on päästy siihen, että aihetta on kulttuurielämässä, kovaäänisten aktivistien ja kansainvälisten lakien takia, lähdetty kehittämään.

Olen sitä mieltä, että koulutuksessa pitäisi ottaa saavutettavuuteen liittyvät asiat huomioon varsinkin niissä koulutusohjelmissa, joista valmistuu yhteiskuntaa, ympäristöä ja sosiaalista elämää muovaavia asiantuntijoita. Yksi päivä vuodessa ei riitä takaamaan sitä, että opiskelijat ymmärtävät aiheen tärkeyden. Koska vammaisten ihmisten oikeuksista on tehty EU:ssa, YK:ssa sekä paikallisesti erilaisia säädöksiä, pitäisi niihin kiinnittää huomiota myös oppilaitoksissa.

Näihin kartoitustuloksiin pohjautuen voin sanoa, että Viljandin kansanmusiikin festivaali on mielestäni saavutettavuudessa täysin samalla tasolla kuin suurin osa muistakin virolaisista musiikkifestivaaleista. Tämä tarkoittaa sitä, että huipulle on pitkä tie, mutta sinne pääsy on mahdollista, jos järjestäjät ottavat saavutettavuuden kehittämisen tosissaan huomioon seuraavien vuosien ajan.

6 VILJANDI FOLKIN SAAVUTETTAVUUDEN KEHITTÄMINEN

Ennakkokäsitykseni festivaalin saavutettavuudesta olivat ristiriitaisia. Koska festivaalialue sijaitsee vaikeakulkuisessa maastossa, olin melko varma, että sen fyysisessä esteettömyydessä on paljon kehitettävää. Liikuntarajoitteiset ja näkövammaiset tarvitsevat mukaansa avustajan, jotta pääsevät liikkumaan turvallisesti. Pyörätuolin kanssa kulkiessa edes avustajan avulla ei pääse kaikkialle. Toisaalta minusta tuntui, että esimerkiksi taloudelliseen, sosiaaliseen ja kulttuuriin saavutettavuuteen on jo kiinnitetty jonkin verran huomiota. Seuraavaksi käsittelem kartoitustuloksia ja kerron lähemmin, mitä osa-alueita pystyttiin kehittämään jo tämän vuoden festivaalia varten.

6.1 Kartoitustulokset

Viestintä

Viestintä on joiltain osa-alueiltaan saavutettavaa, mutta toisilta taas ei. Materiaalien tekstit ja visuaalinen ilme ovat selkeitä ja enimmäkseen ymmärrettäviä. Kotisivuilla tekstin fonttikoko on 11, ja muissa materiaaleissa se riippuu muusta visuaalisesta ilmeestä. Tiedotukseen käytetään eri medioita, kuten radiota, sosiaalista mediaa ja sanomalehtiä. Festivaalin käyttämissä videoissa on tekstityksiä vain silloin, kun kielenä on jokin muu kuin viro. Tämä tarkoittaa sitä, että kuurot eivät saa ilman apua tietää, mitä vironkielisissä videoissa puhutaan. Festivaalin ulkoista viestintää ja mainontaa ei ole missään vaiheessa kohdennettu vammaisille ihmisille.

Festivaali valitsee joka vuosi uuden visuaalisen ilmeen, ja vuonna 2018 se näyttää tältä:

Kuva 1: Viljandi Folk'n visuaalinen ilme, tekijä Kristian Kirsfeldt.

Logossa on käytetty montaa eri tekstifonttia sekä erivärisiä taustoja tekstin taustana. Tästä syystä tekstin ja taustan välinen kontrasti ei muutamassa paikassa ole riittävän suuri, eikä tekstikään ole kovinkaan selvä. Esimerkiksi festivaalin kotisivujen osoitetta on hyvin vaikea kuvasta hahmottaa. Idea on kuitenkin hauska, ja ymmärrän, miksi juuri tämä valittiin festivaalin visuaaliseksi ilmeeksi.

Saavutettavuuteen liittyvää tietoa on kotisivuilla minimaalisesti. Tähän mennessä siellä on ilmoitettu, että vaikeavammaiset vieraat saavat tulla avustajan mukanaan ilmaiseksi, ja että eläinten tuominen alueelle on täysin kiellettyä. Kysyin tästä käytännöstä, ja sain vastauksen, että opaskoirat ovat kyllä sallittuja, mutta siitä ei vain mainita missään. Tapahtuman esteettömyydestä tai sen puutteesta ei kerrota missään. Lippuja myyvällä palvelulla ei myöskään ole saavutettavuustietoja käytettävinaan. Info on tähän asti puuttunut myös festivaalin julkaisuista, kuten ohjelmalehtisestä.

Kotisivut uudistettiin keväällä vuotta 2018 varten, mutta uudistusprosessin aikana sivun kehittäjiltä ei pyydetty muutoksia, jotka olisivat vaikuttaneet huomattavasti sivujen esteettömyyteen. Perusteluna oli se, että ensi vuoden kotisivujen teossa panostetaan siihen, sillä silloin ne rakennetaan alusta alkaen esteettömiksi. Nykyiset kotisivut eivät toimi loogisesti, kun käytetään ruudunlukuohjelmaa. Navigointiluettelot ovat pitkiä, ja hyppylinkin puuttuessa on sisältöön pääseminen hankalaa.

Kotisivuilla on informaatiota niin paljon, että haluamaansa aihetta on vaikeaa löytää. Sivujen alussa olevat linkit alaotsikoihin helpottaisivat sisällön hahmottamista. Kun navigoimiseen käytetään näppäimistöä, ei näy, missä kulloinkin mennään. Tämä estää näppäimistön käyttäjää pääsemään haluamallensa sivulle. Kotisivujen poikki kulkee festivaalin logossa esiintyvä etana, josta pääsee eroon klikkaamalla. Se voi kuitenkin häiritä keskittymistä, koska se ilmestyy joka sivulla uudestaan.

Sosiaalinen saavutettavuus

Organisaation panos saavutettavuuden kehittämisessä on tähän asti ollut vähäistä ja se on keskittynyt lähinnä taloudelliseen ja kulttuuriseen aspektiin. Työntekijöille ei ole järjestetty aiheeseen liittyviä koulutuksia, joten he ovat toimineet kukin oman moraalisen kompassinsa mukaan. Asiakaspalvelu on organisaatiossa ystävällistä. Ne, jotka työskentelevät Kansanmusiikin aitan infopisteellä, ovat valmiina kohtamaan erilaisia ihmisiä ja auttamaan heitä kaikin tavoin. Myös vaatesäilön työntekijöitä on ohjeistettu tarjoamaan apuaan ihmisille, jotka heidän mielestään saattavat sitä tarvita. On vaikea sanoa, miten festivaalin vapaaehtoisia on edellisvuosina ohjeistettu, sillä vapaaehtoisten kanssa toimivat työntekijät ovat vaihdelleet.

Muutamien työntekijöiden asenteissa on kuitenkin vielä jonkin verran parantamisen varaa. Eräs heistä totesi, että hän on jättänyt vammaisiin liittyvät saavutettavuusasiat tietoisesti huomioimatta, sillä hänellä ei ole aikaa keskittyä siihen. Eräässä keskustelussa mainittiin myös, että kun vammaisia ihmisiä ruvetaan kutsumaan tapahtumiin, täytyy heille tarjota niissä erityishuomiota, ja se on järjestäjille liian vaivalloista. Nämä ovat melko erikoisia näkemyksiä, sillä saavutettavuusratkaisut eivät ole tarkoitettu pelkästään vammaisille henkilöille, vaan kaikille kävijöille. Kuten myös asiantuntijahaastatteluista selvisi, eivät vammaiset henkilöt odota saavansa tapahtumissa erityiskohtelua, vaan haluavat pelkästään tuntea olonsa tervetulleiksi. Jos organisaation tai tapahtuman kotisivuilla on jo etukäteen tuotu esille se, että esteettömyydessä on puutteita, osaavat ihmiset varautua siihen. Jos sivuilla myös suositellaan ottamaan mukaan avustaja, joka pääsee ilmaiseksi avustettavan mukana sisään, helpottaa se myös tapahtuman työntekijöiden työtaakkaa.

Yleisesti kuitenkin organisaation työntekijöiden ja järjestäjien asenteet ovat keskustellessamme olleet positiivisia, ja on annettu ymmärtää, että saavutettavuuteen tarvittavat muutokset ovat tervetulleita. Heidän kanssaan yhteistyö onkin sujunut tuottoisasti, ja huomaan, että he ovat motivoituneita myös ylläpitämään saavutettavuutta tulevaisuudessakin.

Taloudellinen saavutettavuus

Festivaali tarjoaa alennettuja festivaalipasseja nuorille, mutta näitä on vain rajoitettu määrä. Alennetuin hinnoin ovat päässeet paikalle myös päivälipun ostavat oppilaat, opiskelijat, eläkeläiset sekä vaikeasti vammaiset henkilöt. Ennakkoliput ovat aina halvempia kuin festivaalin aikana ostettavat liput, ja alle 12-vuotiaat lapset pääsevät festivaalille ilmaiseksi. Tiettyinä kellonaikoina tapahtuma-alueelle on ilmainen sisäänpääsy, jolloin kaikki pääsevät vierailemaan linnoituksen raunioilla sekä tutkimaan alueella olevia myyntikojuja. Tämä ei oikeuta konsertti-alueille pääsyyn, mutta paikalla on kuitenkin yksi lava, jonka esityksiä näkee tänä aikana ilmaiseksi.

Suoria lähetyksiä konserteista on viime vuosina näytetty internetissä ilmaiseksi. Yleensä tähän tarkoitukseen on valittu yksi lava, jonka kaikki konsertit näytetään suorana lähetyksenä. Konserttien reaaliaikainen suoratoisto on helppo tapa tarjota myös sellaisille ihmisille mahdollisuus päästä osaksi festivaalitunnelmaa, jotka eivät syystä tai toisesta pääse paikan päälle.

Festivaalille haluavien ruokapaikkojen täytyy ilmoittautuessaan miettiä sitä, että he pystyvät tarjoamaan ainakin kahta alle 4 euron ateriala. Nämä eivät saa olla hampurilaisia, hot dogeja tai muita vastaavia. Tämän avulla nähdäkseni taataan se, että kaikilla on mahdollisuus saada festivaalin aikana ruokaa käyttämättä siihen kovinkaan paljon rahaa. Näin myös isojen lapsiperheiden ruokabudjettia voi pitää kohtuullisena.

Kulttuurinen saavutettavuus ja moninaisuus

Festivaaliviestintä toimii viron lisäksi myös englanniksi. Monikulttuurisuus on mielestäni ollut jo pitkään festivaalille tärkeää, sillä sen esiintyjäkaarti on hyvin kansainvälinen, ja esiintyjä käydään etsimässä monista ulkomaisista showcase-tapahtumista. Myös tapahtuman kävijöiden joukossa on ulkomaalaisia. Eräs työntekijöistä totesi, että varsinkin suomen- ja saksankielentaitoisia vapaaehtoisia tarvitaan info- ja lippupisteelle joka vuosi.

Esteettömyys

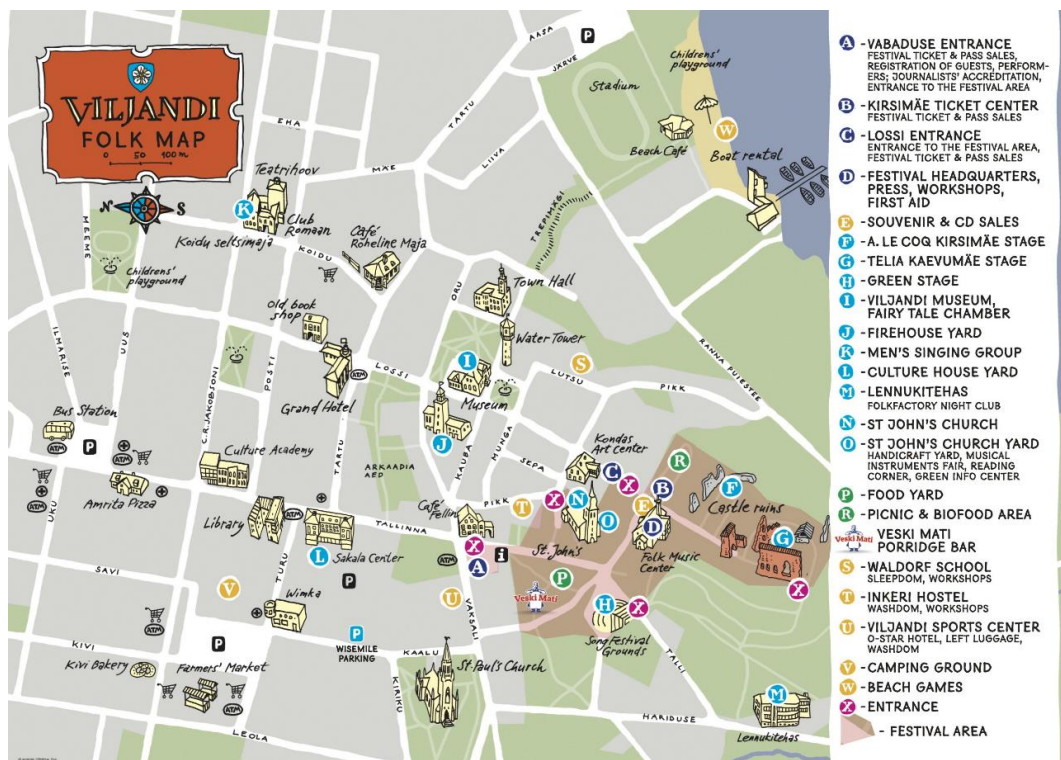
Esteettömyys on kaikista saavutettavuuden osa-alueista laajin, ja varmasti se, jonka puutteet ensimmäisenä huomataan. Rakennetun ympäristön rajoitteet eivät mahdollista Viljandi Folkin esteettömyyden kehittämistä sellaiseksi, että kaikki ihmiset pääsisivät turvallisesti kaikkialle. Koska festivaali on ollut 90-luvulta lähtien samalla alueella, ei tullut kysymykseenkään lähteä ehdottamaan esteettömämpiä tapahtumapaikkoja.

Alueen kartoittaminen oli haastavaa, sillä suuri osa festivaalialueesta on mäkistä maastoa. Konsertteja pidetään muun muassa linnoituksen raunioissa, joita ympäröi syvä jokilaakso. Sen lisäksi esityspaikkoja on ympäri kaupunkia. Jokainen niistäkin piti kartoittaa. Helmikuussa satanut ja huhtikuun puoliväliin asti pysynyt paksu lumikerros viivästytti ja hidasti tätä prosessia huomattavasti, eikä kokemusneuvoja voinut säätilanteen takia käyttää tänä aikana apuna, sillä se ei olisi antanut oikeaa kuvaa kesäisen festivaalin esteettömyydestä. Jouduin siis tekemään alustavan fyysisen alueen kartoituksen yksin, mutta aion kuitenkin tehdä kokemusneuvojen kanssa yhteistyötä vielä ennen festivaalia.

Alla näkyy kartta (kuva 2) koko festivaalialueesta sekä muista tärkeistä paikoista, jotka saattavat olla festivaalivieraille hyödyksi. Vaaleanliilalla on merkitty itse ai-
doitettu tapahtuma-alue, josta ei ole tehty yksityiskohtaisempaa karttaa. Tämä tarkoittaa sitä, ettei esimerkiksi WC-tilojen sijaintia voi tarkistaa kartalta, vaan ne pitää etsiä alueella olevien kylttien avulla. Kylttejä voisi tämän takia lisätä alueelle, sillä ne ovat hyvin ymmärrettäviä ja niiden tekstit ovat isokokoisia.

Festivaalialueelle saapumisen helppous riippuu pitkälti ihmisestä ja hänen ominaispiirteistään. Viljandiin pääsee niin linja-autolla, junalla kuin myös omalla kulkuvälineellä, ja varsinkin junien määrää lisätään aina festivaalin aikoihin, jotta kaikki mahtuisivat kyytiin. Lähellä festivaalialuetta on paikallisbusseille tarkoitettu pysäkki, mutta kaikki bussit eivät ole matalapohjaisia, joten se täytyy tarvittaessa tarkistaa erikseen. Pääsisäänkäynti on esteetön ja sen luona on infopiste ja li-

punmyynti. Infopisteen pöydät ovat kuitenkin liian korkeita lyhytkasvuisille ja pyörätuolia käyttäville, joten tämä hankaloittaa pisteellä asiointia. Infopisteessä ei olla tähän asti käytetty myöskään induktiosilmukkaa.

Kuva 2: Tapahtuma-alueen kartta vuodelta 2017

Autoja voi pysäköidä kaupungin kaduille ja parkkipaikoille ilmaiseksi, mutta ne saattavat jäädä festivaalialueesta melko kauas. Esteettömiä parkkipaikkoja ei tähän mennessä ole festivaalivieraille tarjottu, mutta invataksilla on ollut mahdollisuus pysähtyä heti pääsisäänkäynnin edessä. Tänä vuonna mietitään ainakin yhden esteettömän parkkipaikan lisäämistä infopisteen ja pääsisäänkäynnin lähelle.

Itse pääsisäänkäynti on leveä ja esteetön. Tie alueella sijaitseville konserttipaikoille on kuitenkin pitkä ja mäkinen, ja kulku tapahtuu joko epätasaisella asfaltilla tai maastossa. Tapahtuma-alue on suuri ja välimatkat voivat olla pitkiä. Tästä syystä pitäisi levähdyspaikkoja olla noin 50 metrin välein, jotta kaikki niitä tarvitsevat voisivat matkan varrella levähtää. Edellisvuoden festivaalin kuvien perusteella voin sanoa, että penkkejä oli kulkureittien varrella liian vähän festivaalialueen kokoon nähden. Myös Kansanmusiikin aitan ensimmäisen kerroksen oleskelutilat kärsivät istuinten puutteesta. Vaatesäilön edessä on kaksi pehmeää

selkä- ja käsinojatonta penkkiä, mutta salien ovien lähellä ei istuimia ole yhtään. Tämä voi koitua muun muassa vanhemmille ihmisille sekä lapsille hankalaksi, jos saliin pääsyä täytyy odottaa pitkään. Istuinten puuttuminen johtuu kuitenkin rakennuksen turvallisuusmääräyksistä.

Vuonna 2017 alueella oli 3 esteetöntä WC-tilaa: laululavan luona, Kansanmusiikin aitassa sekä lähellä ruoka-aluetta. Tämä tarkoittaa sitä, että kolme festivaalialueen konserttipaikkaa oli ilman esteetöntä vessaa. Tosin kaksi näistä paikoista ovat täysin esteellisiä, joten sinne ei välttämättä edes tarvita erillistä vessaa. Näiden lisäksi festivaalialueen ulkopuolella sijaitsevat konserttipaikat tarvitsevat esteettömän vessan. Kummankin läheisyydessä on tällainen julkinen vessa, mutta parempi olisi, jos sellainen löytyisi myös itse konserttipaikalta.

Lasten alue oli vuonna 2017, ja tulee myös tänä vuonna olemaan, kuivuneen vallihaudan pohjalla. Tämä tekee siitä hankalan paikan esteettömyyden kannalta. Rinnettä saattaa olla vaikea kulkea rattaiden tai pyörätuolin kanssa, ja tämä voi estää joitakin lapsia osallistumasta leikkeihin. Lasten alueen konsertteja voi kuitenkin seurata myös rinteeltä. Välillä lapsille järjestetään tekemistä myös muualla kuin joen uomassa.

Tähän asti konserteissa ei ole koskaan käytetty viittomakielistä tulkkausta tai kuvailutulkkausta. Niitä ei myöskään ole tekstitetty. Festivaalialueelle jäävien konserttipaikkojen esteettömyys on rajallista, eikä pyörätuoleja käyttäville henkilöille ole erillisiä korokkeita, joilta lava näkyisi paremmin. Konsertteja pidetään myös kahdessa paikassa tapahtuma-alueen ulkopuolella. Niiden alueille on esteetön pääsy, muttei sielläkään ole käytössä saavutettavuutta parantavia käytäntöjä. Pyörätuolia käyttävät esiintyjät eivät pääse yhdellekään esiintymislavoista, ja myös näkövammaiset tarvitsisivat avustajan esiintyäkseen.

Festivaalin ohjelmajärjestelmään kuuluu paljon musiikkityöpajoja, joita vuonna 2017 järjestettiin kolmessa eri tapahtumapaikassa. Niistä Kansanmusiikin aitta ja festivaalialueella sijaitsevan kirkon piha ovat melko esteettömiä, mutta kolmas on

täysin esteellinen liikkumisrajoitteisille ihmisille. Työpajoissa ei käytetä tulkkausta, induktiosilmukkaa eikä mitään muitakaan saavutettavuutta lisääviä apuvälineitä.

Muut huomiot

Festivaali valitsee itse ne palveluntarjoajat, jotka pääsevät myymään ruokaa alueella. Yksi valintakriteereistä on se, että ruoan täytyisi olla melko terveellistä. Tähän liittyen on festivaalilla varmasti tarjolla sellaista syötävää, joka on gluteenitonta, laktoositonta tai vegaanista, sillä ruoan tarjoajien on jo etukäteen täytynyt miettiä, mitä he tarjoavat.

Monien eri aistien käyttö näkyi eniten viestinnässä ja markkinoinnissa, jossa käytetään eri kanavia sekä viestintätapoja. Valitettavasti samaa viestiä ei välttämättä välitetä samanaikaisesti monin eri tavoin. Aistien saavutettavuuteen liittyen oli yhteen kevään apurahahakemukseen sisälletty Kansanmusiikin aitan kohokartta, mutta sitä varten ei saatu rahaa. Kesän 2018 festivaalille on suunniteltu sokko-konserttia, jossa pääsee aktivoimaan eri aistejaan.

En käsitellyt tässä kappaleessa läheskään kaikkia kartoitustuloksia, vaan pyrin keskittymään niihin, jotka ovat festivaalin saavutettavuuden kehittämisen kannalta tärkeimpiä. Ne ovat myös niitä, joihin pyrin myöhemmin kevään aikana löytämään jonkinlaisen ratkaisun tai kehitysehdotuksen. Kartoitustuloksista näkyi selvästi, että kehittämistä kaipaavat tämän vuoden aikana varsinkin esteettömyys, viestintä sekä sosiaalinen saavutettavuus.

6.2 Saavutettavuussuunnitelma

Festivaalin nykytilan kartoituksen lisäksi laadin järjestäjille saavutettavuussuunnitelman. Se auttaa heitä kehittämään aihetta myös tulevien festivaalien toteutusprosessissa. Saavutettavuussuunnitelman laadintaprosessia helpottivat festivaalin tiiminjohtajien kanssa käydyt palaverit, joissa mietimme, mitä aihealueita voisimme toteuttaa jo vuoden 2018 festivaalilla. Pidin palaverin myös festivaalin

projektipäällikön kanssa, joka ei ole vielä vakuuttunut saavutettavuuden kehittämisen jatkuvuudesta. Hän oli kuitenkin valmis kokeilemaan muutamia toimintatapoja tänä vuonna sekä harkitsemaan muiden ehdotusteni toteuttamista.

Saavutettavuussuunnitelman laatiminen alkoi, kun olin itse kartoittanut festivaalin esteettömyyttä edellisiin festivaaleihin pohjautuen. Suunnitelmaan tuli johdanto, jossa oli lyhyt selitys kehitystarpeesta, sen tavoitteet sekä nopea yleiskuvaus saavutettavuuden eri osa-alueista. Johdannon loppuun laitoin linkkejä erilaisiin esteettömyyttä ja saavutettavuusratkaisuja käsitteleviin oppaisiin. Niistä voi tulevaisuudessa olla hyötyä, kun kehittämisprosessi jatkuu ilman minua.

Suunnitelman johdannon jälkeen ovat kartoitustulokset. Kaikkia tuloksia ei tässä kuitenkaan kuvailla, sillä päätin pitää kappaleen tiiviinä, keskittyen lähinnä niihin alueisiin, jotka ovat festivaalin kannalta tärkeimpiä tai tarvitsevat eniten huomiota. Eniten huomiota vaativiksi alueiksi muodostuivat esteettömyys, viestintä sekä organisaation vaikutus saavutettavuuteen. Tuloksissa on myös kotisivujen analyysi. Suunnitelman liitteeksi tulivat kartoituksessa valmistuneet tarkistuslistat, joista pystyy katsomaan kaikki kartoitustulokseni.

Toimenpidekuvauksessa käsitellään saavutettavuuteen liittyviä suunnitelmia vuoteen 2020 asti. Suunnitelmat olivat aluksi vain ehdotuksia, joista festivaalin päälliköt valitsivat ne, joita he uskovat pystyvänsä toteuttamaan seuraavina vuosina. Kaikki toimenpidekuvauksessa esille tuodut ehdotukset liittyivät niihin kartoitustuloksiin, jotka olivat saavutettavuuden kannalta huolestuttavia, ja jotka pystyttäisiin helposti korjaamaan tulevana vuosina. Kalleimpina investointeina toin esille esteettömän lavan hankkimisen sekä pyörätuolikatsomon pystyttämisen yhden lavan luokse.

Tarkistuslistojen lisäksi liitteenä ovat muut oheismateriaalit, kuten ohjeistus uusien kotisivujen saavutettavuusratkaisuihin. Liitteenä on myös kotisivuille menevä saavutettavuusinfo sekä yleiskielellä että selkokielellä. Liitin suunnitelmaan myös budjetin, jossa toin esille alustavien saavutettavuusratkaisujen taloudelliset kulut.

6.3 Kesän festivaaliin valmistautuminen

Koska festivaalin järjestäjien budjetti oli jo tehty, kun tulin tekemään opinnäytetyötäni, olivat saavutettavuuden kehittämiseen vaadittavat rahalliset välineet erittäin vähäiset. Tämä tarkoitti sitä, että keskittyä tuli niihin asioihin, joita pystyi tekemään ilmaiseksi tai pienellä budjetilla. Yritin myös löytää mahdollisia organisaatioita, joista voisi hakea apurahoja. Tämän opinnäytetyön valmistumisen aikoihin ei kaikkia tässä kappaleessa esille tuotuja suunnitelmia ole vielä ehditty toteuttamaan, sillä festivaaliin on vielä useampi kuukausi aikaa.

Viestintä

Yksi niistä toimenpiteistä, joiden suorittaminen on saavutettavuuden kannalta äärimmäisen tärkeää, on saavutettavuustietojen lisääminen kotisivuille niin vironkuin englanninkielisinä. Se on myös ilmaista, joten se on helppo toteuttaa. Haluaisin yleistiedot esteettömyydestä myös ohjelmalehtiseen sekä lipunmyyntipalvelun käyttöön. Kirjoitin saavutettavuusinfon sekä yleiskielellä että selkokielelläkin. Selkokieltä ei terminä tunneta Virossa, joten sitä myös käytetään kulttuuripalveluissa hyvin vähän, jos ollenkaan. Ajattelin kuitenkin tarjota festivaalille mahdollisuuden nähdä, mitä eroa näillä kahdella tekstillä on. Ohjeet tekstin kirjoittamiseen otin pääosin Ari Sainion vuonna 2013 toimittamasta teoksesta ”Viesti perille. Selko-opas kunnille”. Haluan ennen festivaalia myös pyytää teksteihini liittyvää palautetta kokemusneuvojilta, jotta on selvää, että teksti on ymmärrettävää ja sisältö totuudenmukaista.

Viljandi Folk on pitkään käyttänyt opaskylttejä alueellaan. Pystyn festivaalin valmistelujen aikaan varmistamaan, että kyltit ovat tarpeeksi matalalla, jotta kaikki pystyvät niitä vaivatta lukemaan. Yritän myös pitää huolen siitä, että kaikki kyltit ovat helppolukuisia ja isofonttisia sekä sellaisissa paikoissa, että ovat helposti löydettävissä. Tämän lisäksi Kansanmusiikin aitan sisäänkäynnin luona olevaan luiskaan hankitaan kyltti, jossa on infopisteen puhelinnumero sekä ohjeet takaovelle, josta pääsee esteettömästi rakennuksen kellarikerrokseen. Kyltti on hyödyllinen, sillä puhelinnumeron avulla ne ihmiset, jotka tarvitsevat jyrkässä luis-kassa tai ulko-ovea avatessaan apua, voivat sitä pyytää.

Jos kevään aikana saamme rahaa saavutettavuuden kehittämiseen, on yhtenä suunnitelmana tehdä ohjelmalehtinen myös pistekirjoituksella. Lehtisen kääntäisi pistekirjoitukselle Viron sokeiden kirjasto, ja näitä valmistettaisiin noin viisi kappaletta. Lehtisen pystyisi ostamaan pääsisäänkäynnin luona olevasta infopisteestä, jossa myydään muitakin festivaalin ohjelmalehtisiä. Tästä, ja muistakin esteettömistä ratkaisuksista, tiedotetaan erikseen vammaisten liittoihin. Tämä tulee tapahtumaan siinä vaiheessa, kun esteettömyyttä ollaan saatu jo konkreettisesti kehitettyä, mutta kuitenkin ennen itse festivaaliviikkoa.

Esteettömyys

Esteettömien parkkipaikkojen lisääminen festivaalialueen läheisyyteen on tällä hetkellä suunnitteluvaiheessa. Niitä varten on pääsisäänkäynnin lähellä tilaa, joten idea on helppo toteuttaa, vaikka vaatiikin hieman etukäteissuunnittelua. Esteettömien käymälöiden lisääminen on yhtenä prioriteettinani, ja niitä tullaan tilaamaan yhden sijaan kolme kappaletta. Niin WC-tilojen kuin parkkiruutujen lisäämiseen on festivaalin projektipäällikkö jo suostunut, joten ne ovat kesällä varmasti käytössä.

Info- ja lipunmyyntipisteeseen tarvitaan ainakin yksi matalampi pöytä, johon tulisi myös induktiosilmukka sekä kyltti esteettömästä palvelusta. Pöytä ja kyltti on helppo hankkia, mutta induktiosilmukan saanti selviää vasta myöhemmin. Toivoisin festivaalialueen jalkakäytävien varrelle myös enemmän istuinpaikkoja. Kansanmusiikin aitalla on käytettävänä pitkiä penkkejä, joita voitaisiin laittaa esimerkiksi aitan seinän viereen, jotta konserttiin jonottajat voisivat tarvittaessa levätä.

Saavutettavat kartat ovat tämänlaisella festivaalilla mielestäni tärkeitä. Koska niitä ei tällä hetkellä ole, pitäisi sellaiset hankkia. 3D-tulostimella valmistettu, pieni ja helposti mukana kulkeva kohokuvioinen kartta on melko halpa ostos. Niitäkin voisi saada pientä panttia vastaan infopisteeltä, jonne ne voisi käytön jälkeen palauttaa. Toinen saavutettava vaihtoehto tavalliselle kartalle on sanakartta, jonka

voi suunnitella ja nauhoittaa ilmaiseksi. Tämänlaisen äänitiedostona olevan kartan suunnittelun avuksi tarvitaan kuitenkin ihmistä, joka osaisi neuvoa, mitä tietoja siihen pitäisi sisällyttää. Kohokuvaioinen pohjapiirros Kansanmusiikin aitasta oli mukana yhdessä alkukevään apurahahakemuksessa, mutta sitä varten ei saatu rahaa. Se kuitenkin toivottavasti muistetaan lisätä myös ensi vuoden apurahahakemuksiin, sillä se monipuolistaisi huomasti rakennuksen esteettömyyttä.

Jos sitä varten saadaan rahaa, voidaan hankkia muutama viittomakielelle tulkattu konsertti. Ilman rahoitusta näitä konsertteja ei tänä vuonna tulla festivaalilla näkemään. Suuremmilla lavoilla on isot kuvaruudut, joita voitaisiin käyttää myös tulkinn näyttämiseen. Eräs työntekijä ehdotti, että jos tulkkaus onnistuu, voisi yhdeltä festivaalin yhteistyökumppanilta pyytää live-lähetystä, jolloin tulkattu konsertti näkyisi laajemmallekin yleisölle.

Esteettömyyttä parantavia toimenpiteitä on paljon, eikä kaikkien niiden esilletuominen ole tärkeää, sillä niiden käyttämistä festivaalilla ei ole vielä sataprosenttisesti varmistettu. Ehdotukset ja tulevat toimenpiteet on kuitenkin kirjattu festivaalin saavutettavuussuunnitelmaan.

Asenteet

Kansanmusiikin aitan sekä festivaalin työntekijät tarvitsevat mielestäni saavutettavuuteen liittyvän koulutuksen, jossa heillä olisi myös mahdollisuus tutustua henkilöihin, joiden festivaalikokemusta uudistusten avulla parannettaisiin. Pidän itse kesän aikana festivaalitiimille nopean perehdytyksen käyttöön otettaviin saavutettavuusratkaisuihin liittyen, mutta sitä ei voi verrata kunnon koulutukseen. Vapaaehtoisille aion laatia lyhyen oppaan siitä, mitä saavutettavuudesta pitäisi tietää. Tämän pitäisi jäädä yhden A4:n pituiseksi, jotta se jaksetaan lukea läpi. Myös kuvat helpottavat aiheeseen keskittymistä.

Aiomme tehdä yhteistyötä erään vammaisten henkilöiden työpajan kanssa, jossa työntekijät valmistavat projektiluontoisesti esimerkiksi kauppakasseja. Haluamme näitä kasseja festivaalin logolla varustettuna myyntiin. Koko tuotto menee suoraan pajan työntekijöiden palkaksi, joten se ei ole hyväntekeväisyyttä. Kassit

tehdään kierrätysmateriaaleista, joten siinä on myös ympäristöystävällinen tausta-ajatus. Suunnitteleminen tällä hetkellä myös muita tapoja, joiden avulla voisimme tehdä yhteistyötä erilaisten vammaisia edustavien tai heitä työllistävien organisaatioiden kanssa.

Muut suunnitelmat

Tutkin myös sitä, minkälaisia menetelmiä pystyttäisiin pikkurahalla toteuttamaan. Tässä oli apuna teos ”Access on a shoestring” (Delin 2003), jossa on helppoja ohjeita aiheeseen liittyen. Laadin saavutettavuussuunnitelmaan muutaman sivun pituisen tiivistelmän tästä teoksesta. Siinä tuodaan esille, että saavutettavuuden kehittäminen ei ole pelkästään rakennusten fyysisen esteettömyyden parantamista, vaan kaikki lähtee työntekijöiden luovuudesta ja positiivisesta asenteesta. Kun saavutettavuutta osataan suunnitella etukäteen ja se otetaan osaksi organisaation toimintaa, tulee sen kehittäminen halvemmaksi kuin silloin, kun se tapahtuu erillisenä satunnaisena toimintana. Esimerkiksi uusia esineitä tai palveluita hankittaessa kannattaa heti löytää kaikille saavutettavat ratkaisut. (Mt., 6–8.) Oppaiden lukeminen ja kirjallisten materiaalien tuottaminen omin voimin on myös täysin ilmaista. Myös esimerkiksi sanakartan tekeminen itse onnistuu, mutta vaatii hieman syvempää perehtymistä aiheeseen sekä tiivistä yhteistyötä kokemusneuvojan kanssa. Saavutettavuutta pystyy siis kehittämään ja ylläpitämään myös pienellä budjetilla.

Vaikka tänä keväänä tehtävät uudistukset eivät ole suuria, ovat ne kuitenkin avainasemassa varsinkin työntekijöiden asenteiden ja toimintatapojen kehittämisessä. Koska olen keskustellut heidän kanssaan saavutettavuusratkaisuista, ovat he nyt aikaisempaa tietoisempia siitä, mitä kannattaa ottaa huomioon. Huomasin sen jo siinä vaiheessa, kun eräs festivaalitiimiin kuuluva henkilö ehdotti minulle yhteistyötä aiemmin mainitun vammaisia ihmisiä työllistävän organisaation kanssa. Hän oli ymmärtänyt, että tällaisesta yhteistyöstä on molemmille osapuolille hyötyä, ja se sopii hyvin myös saavutettavuuden aihepiiriin.

7 LOPPUPÄÄTELMÄT

Viljandin kansanmusiikkifestivaalin järjestelyt jatkuvat heinäkuun loppuun asti, joten kehittämistyöni ei lopu opinnäytetyön valmistumiseen. Tämä tarkoittaa sitä, että minulla on mahdollisuus kehittää tapahtuman saavutettavuutta vielä enemmänkin kuin työhöni kirjoitin.

Tutkimuksellisen kartoitukseni tulokset näyttävät suurinpiirteisesti, minkälainen on virolaisten musiikkifestivaalien nykytila. Tulosten avulla on helppo asettaa Viljandi Folk samaan kontekstiin muiden Virossa toimivien musiikkifestivaalien kanssa. Tämä taas antaa saavutettavuuden kehittämiselle selvemmän suunnan ja helpottaa tavoitteiden asettamista. Kuten jo aiemmin totesin, oli musiikkifestivaalien saavutettavuuden tilanne vuonna 2017 vielä lapsenkengissä, mutta myös kehitystä oli huomattavissa. Merkittäviä uudistuksia olivat tehneet muun muassa Tallinn Music Week sekä Laulu- ja Tanssijuhlat.

Kun verrataan Viljandi Folkin saavutettavuuden nykytilaa muihin kyselyyn vastanneisiin festivaaleihin, tulee selvästi esiin se, että Folk on samalla tasolla kuin suuri osa muistakin kartoitukseen osallistuneista tapahtumista. Kesän festivaalilla käyttöön otettavat toimenpiteet kuitenkin nostavat Viljandi Folkia korkeammalle tällä listalla. Tutkimuksellisen kartoitukseni tuloksia voivat halutessaan käyttää esimerkiksi vammaisia ihmisiä edustavat liitot tai kulttuurituottajien liitto. Molemmilla on mahdollisuuksia lähteä järjestämään kartoituksen vastauksiin pohjautuvia koulutuksia tai seminaareja tapahtumanjärjestäjille, jotta heidän asenteensa paranisivat ja motivaationsa kasvaisi.

Suorittamastani kehittämistyöstä voi olla hyötyä Viljandi Folkin lisäksi myös muille festivaalinjärjestäjille, jos siellä käyttöönotettavat toimivat saavutettavuusratkaisut saavat laajempaa mediahuomiota. Muut voivat hyötyä myös kirjallisista materiaaleista, jotka lähetän kaikille kulttuuri- tai vammaisorganisaatioissa työskenteleville haastatteluun osallistuneille. Moni heistä pyysi jo haastattelun aikana opinnäytetyöhöni liittyviä materiaaleja, joten työni on kiinnostanut heitä.

7.1 Ehdotuksia tulevaisuuteen

Seuraavat ehdotukset on tarkoitettu niin Viljandin kansanmusiikkifestivaalin järjestäjille kuin myös kaikille muillekin tapahtumantuottajille, jotka Virossa työskentelevät.

Kirjoittamassani saavutettavuussuunnitelmassani toin esille kaikki ne asiat, joita toivoisin tulevaisuudessa näkeväni Viljandin kansanmusiikkifestivaalilla. Vaikka järjestäjät itse päättivät, mitä aikovat tulevaisuudessa toteuttaa ja mitä eivät, ovat he nyt kuitenkin tietoisia erilaisista saavutettavuuden kehittämisen mahdollisuuksista. Suurin asia, mitä heille suunnitelmassani ehdotin, oli saavutettavuuden sisällyttäminen budjettiin. Näin taataan sen kehittyminen myös seuraavina vuosina.

Suosittelen vahvasti myös vastuuhenkilöä, joka vuosittain tarkistaisi, että kaikki tarvittavat saavutettavuustoimenpiteet tulee tehtyä. Hän voisi myös järjestää lisäkoulutuksia henkilökunnalle, jotta heidän motivaationsa kasvaisi. Jos järjestäjät eivät halua käyttää rahaa vastuuhenkilön palkkaamiseen, voi ratkaisu olla korkeakouluopiskelijoiden ottaminen mukaan saavutettavuuden kehittämiseen. Tämä voisi pitää aloittamani prosessin käynnissä ja antaa opiskelijoille ensimmäisen mahdollisuuden kokeilla saavutettavuuteen liittyviä menetelmiä. Viljandin hyväksi puoleksi on se, siellä opetetaan kulttuurituotantoa, joten opiskelijoiden löytäminen kävisi helposti.

Toivon myös, että järjestäjillä riittäisi luovuutta ja avointa mieltä kokeilla uusia ratkaisuja sekä uskallusta toimia rohkeammin saavutettavuuteen liittyen. Esimerkiksi ohjelman jalkauttaminen vammaisten tai ikäihmisten "laitokseen" festivaalin aikana olisi juuri tällaista toimintaa. Se tuottaisi iloa niille, jotka eivät itse pääse paikalle, ja suurentaisi tapahtuman saavutettavuutta.

Ehdotan kaikille Virossa toimiville tapahtumanjärjestäjille viroksi käännetyn, kulttuurituottajille tarkoitetun oppaan lukemista. Siinä on helppoja menetelmiä, joiden avulla voi aloittaa festivaalinsa tai muun tapahtumansa saavutettavammaksi

muuttaminen. Monet menetelmät ovat lähes ilmaisia ja niitä on helppo toteuttaa myös ilman perusteellista taustatietoa.

7.2 Oma arvio

Saavutettavuuden kehittämisen prosessi sujui aluksi yllättävän hitaasti, sillä minun piti tottua uuteen organisaatioon ja heidän toimintatapoihinsa. Myös sääolosuhteet hidastivat prosessia huomattavasti. Mitä pidemmälle kevät eteni, ja mitä enemmän rupesin ymmärtämään organisaation rakenteesta ja toiminnasta, sitä tuotteliaampi olin.

Tavoitteenani oli kartoittaa ja kehittää festivaalin saavutettavuuden osa-alueita, laajentaa musiikkifestivaalin yleisöpohjaa erityisesti vammaisten henkilöiden kävijäkokemuksia parantaen sekä esittää toiminta- ja kehitysehdotuksia tulevaisuutta ajatellen. Saavutin mielestäni nämä tavoitteet, vaikka yleisöpohjan laajentuminen selviää vasta seuraavan festivaalin jälkeen. Laajentumispotentiaali on kuitenkin olemassa, jos kaikki suunnittelemani toimenpiteet saadaan kesällä käyttöön.

Tutkimuskysymyksinäni oli:

- Minkälainen on Viljandi Folkin saavutettavuuden nykytilanne?
- Millä tavoilla tätä tilannetta voidaan lähteä parantamaan?
- Minkälaisia saavutettavuuteen liittyviä ratkaisuja voidaan tehdä pienellä budjetilla?

Opinnäytetyöni prosessin aikana sain kartoitettua festivaalin nykytilanteen, joka ei ollut parhaimmasta päästä. Ottaen mallia kolmannessa kappaleessa esille tuomistani menetelmistä ja tukeutuen suomenkielisiin saavutettavuusoppaisiin, ehdotin festivaalin järjestäjille menetelmiä siitä, miten tilannetta voitaisiin parantaa. Niistä ainakin osa toteutetaan tämän kesän tapahtumassa. Lisäsin saavutettavuussuunnitelmaani myös kappaleen pienen budjetin menetelmistä, joten voin sanoa, että kaikki tutkimuskysymykseni löysivät vastaukset.

Opin työprosessin aikana todella paljon kirjoittamastani aiheesta. Tutustuin moniin sellaisiin materiaaleihin, joita en ollut aikaisemmin lukenut, ja varsinkin vammaisiin liittyvä lainsäädäntö tuli tutuksi. Prosessi ei ole sujunut täysin ilman haasteita, mutta haasteet on tehty selätettäväksi. Vaikka opinnäytetyöni onkin valmis, odotan kuitenkin sitä, miten itse saavutettavuuden kehittäminen tästä jatkuu. Toivon, että pystyn tekemään mahdollisimman paljon, jotta kesän festivaali olisi kaikin puolin saavutettava.

7.3 Tilaajan arvio

Festivaalin projektipäällikkö ei ollut ensimmäisen palaverimme aikaan vakuuttunut siitä, että saavutettavuuden kehittäminen jatkuisi minun lähtöni jälkeen, sillä hänen mottonsa on ”Evoluutio, ei revoluutio”. Hän oli huolissaan työntekijöiden aikaresursseista sekä festivaalin rahallisista resursseista. Hän kuitenkin lupasi harkita niitä ehdotuksia, joita hänelle esittelin. Toivon, että kesän festivaalin jälkeen hän ymmärtää toteuttamieni toimenpiteiden tärkeyden ja osaa seuraavina vuonna jo kiinnittää aiheeseen enemmän huomiota.

Kävimme kartoitustulokset ja saavutettavuussuunnitelman läpi työpaikkaohjaajani ja festivaalin hallintopäällikön kanssa. Suunnitelmaani pidettiin hyvin strukturoituna ja perusteellisena. He myös suhtautuivat hyvin positiivisesti suunnitelmassa olevien ehdotuksien toteuttamiseen ja olivat valmiina myös ottamaan vastuun muutamista toimenpiteistä. Tämä tarkoittaa sitä, että he näkevät saavutettavuussuunnitelman ja opinnäytetyöni tärkeyden festivaalille. Päälliköt myös sanoivat kiinnittävänsä nyt enemmän huomiota saavutettavuuskysymyksiin kuin ennen toimintatutkimuksen aloitusta.

Aion pyytää festivaalin järjestäjiltä palautetta myös festivaalin jälkeen, jolloin he ovat päässeet näkemään kaikki saavutettavuusratkaisut käytännössä. Tämä ei kuitenkaan sisälly opinnäytetyöhöni.

LÄHTEET

Aaltola, J., Valli, R. (toim.) 2010. *Ikkunoita tutkimusmenetelmiin 1. Metodini valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Juva: PS-kustannus.

Alliksaar, Kristiina 2017. *Igaühe õigus kultuurile*. Kultuuriministeerium. Viitattu: 28.12.2017. <http://www.kul.ee/et/uudised/igauhe-oigus-kultuurile>

August Pulsti Õpistu 2018. *Eesti ETNO*. Viitattu: 26.01.2018. <http://folk.ee/opistu/eesti-etno/avaleht>

Eesti Puuetega Inimeste Koda 1995. *Eesti Vabariigi invapoliitika üldskontseptsioon. Puuetega inimestele võrdsete võimaluste loomise standardreeglid*. Viitattu: 16.11.2017 <http://www.epikoda.ee/wp-content/uploads/2012/04/EV-invapoliitika-%C3%BCldkontseptsioon.pdf>

Eesti Puuetega Inimeste Koda 03.12.2016. *Eesti Puuetega Inimeste Koja aastaauhinna 2016 laureaadid on selgunud*. Viitattu: 22.02.2018. <http://www.epikoda.ee/epikoja-2016-a-rahvusvahelise-puuetega-inimeste-paeva-konventsiooni-laureaadid-on-selgunud/>

Eesti Puuetega Inimeste Koda 2017. *Puuetega inimeste alane statistika Eestis*. Viitattu: 08.04.2018. <http://www.epikoda.ee/puue/statistika/>

Eesti Vabariigi Põhiseadus 1992. Riigi Teataja I osa, 26, 349. Viitattu: 13.11.2017. <https://www.riigiteataja.ee/akt/633949>

Ergma, Ene 2012. *Puuetega inimeste õiguste konventsiooni ratifitseerimise seadus*. Tallinna: Riigikogu. Viitattu: 6.11.2017. <https://www.riigiteataja.ee/akt/204042012005>

Euroopan Komissio 2010. *Euroopan vammaisstrategia 2010–2020: Uudistettu sitoutuminen esteettömään Eurooppaan*. Bryssel: Euroopan Komissio. Viitattu: 16.11.2017. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0636:FIN:FI:PDF>

Euroopan Komissio 2017. *Web Accessibility*. Viitattu: 16.11.2017. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/web-accessibility>

Euroopan Parlamentti 2016. *EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON DIREKTIIVI (EU) 2016/2102, julkisen sektorin elinten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuudesta*. Viitattu: 16.11.2017. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016L2102&from=EN>

Hanga, Karin 2013. *ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioon ja puuetega inimeste õigused Eestis*. Tallinn: Eesti Puuetega Inimeste Koda. Viitattu: 13.11.2017 http://www.epikoda.ee/wp-content/uploads/2012/03/raamat_veeb.pdf

Hietala, O., Rissanen, P. 2015. *Opas kokemusasiantuntija-toiminnasta*. Helsinki: Kuntoutussäätiö & Mielen terveyden Keskusliitto.

Hirsjärvi, S., Remes, P. ja Sajavaara P. 2008. *Tutki ja kirjoita*. Keuruu: Tammi.

Invalidiliitto 2017. *Esteettömyys*. Viitattu: 11.10.2017. <https://www.invalidiliitto.fi/tietoa/liikkumisen-tuen-palvelut/esteettomyys>

Invalidiliitto 2018a. *Katu- ja viheralueiden kartoituslomakkeet*. Viitattu: 26.01.2018. <https://drive.google.com/file/d/0B3eK996ul4PxRUVjTUJPeD-hQNTA/view>

Invalidiliitto 2018b. *Rakennusten kartoituslomakkeet*. Viitattu: 26.01.2018. <https://drive.google.com/file/d/0B3eK996ul4PxLTZMR3p4QUxUNXM/view>

- Iso-Aho, J., Kinnunen, J. 2011. *Tapahtumatuotannon palapeli. Näkökulmia merkityksiin, muutokseen ja kehittämiseen*. Sarja F. Katsauksia ja aineistoja 4. Humanistinen Ammattikorkeakoulu. https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2014/12/humak-tapahtumatuotannon_palapeli.pdf
- Kaartinen, S., Linnanpuomi, A. 2015. *Tapahtumia kaikille! Opas saavutettavan tapahtuman järjestäjälle*. Helsinki: Kulttuurista kaikille –palvelu/ Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry, Finland Festivals ry, Lasipalatsin Mediakeskus Oy
- Kreitzberg, Mari 2017. *Puuetega inimeste arv, suundumused ja osatähtsus rahvastikus 2010-2017*. Viitattu: 08.04.2018. http://www.tai.ee/images/uudiskirja_Puuetega_inimeste_arv.pdf
- Kulttuurista Kaikille -palvelu 2011. *Kulttuurifestivaalien ja -tapahtumien saavutettavuus. Keväällä 2011 toteutetun kyselyn tulokset*. Viitattu: 09.04.2018. http://www.cultureforall.info/doc/tutkimukset_ja_raportit/Kulttuurifestivaalien_ja_tapahtumien_saavutettavuus.pdf
- Kulttuurista kaikille –palvelu 2017a. *Hinnoittelu*. Viitattu: 12.10.2017. http://kulttuuriakaikille.info/saavutettavuus_mita_on_saavutettavuus_hinnoittelun_saavutettavuus
- Kulttuurista kaikille –palvelu 2017b. *Kaikukortti*. Viitattu: 12.10.2017. <http://www.cultureforall.info/index.php?k=15768>
- Kulttuurista Kaikille –palvelu 2017c. *Sosiaalinen saavutettavuus*. Viitattu: 12.10.2017. http://www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_mita_on_saavutettavuus_sosiaalinen_saavutettavuus
- Kulttuurista kaikille –palvelu 2018a. *Kulttuurikohteiden esteettömyyden tarkistuslista*. Viitattu: 26.01.2018. http://www.kulttuuriakaikille.fi/doc/tarkistuslistat/kulttuurikohteiden_esteettomyys_tarkistuslista.pdf

Kulttuuria kaikille –palvelu 2018b. *Tapahtumien saavutettavuuden ja moninaisuuden tarkistuslista*. Viitattu: 26.01.2018. [http://www.kulttuuria-kaikille.fi/doc/tarkistuslistat/Tapahtumien saavutettavuuden ja moninaisuuden tarkistuslista.pdf](http://www.kulttuuria-kaikille.fi/doc/tarkistuslistat/Tapahtumien_saavutettavuuden_ja_moninaisuuden_tarkistuslista.pdf)

Kulttuuria kaikille –palvelu 2018c. *Tilojen esteettömyyskartoitus aistit huomioiden – tarkistuslista avuksesi*. Viitattu: 26.01.2018. [http://www.kulttuuria-kaikille.fi/doc/tarkistuslistat/Tilojen esteettömyyskartoitus aistit huomioiden Tarkistuslista.pdf](http://www.kulttuuria-kaikille.fi/doc/tarkistuslistat/Tilojen_esteettomyyskartoitus_aistit_huomioiden_Tarkistuslista.pdf)

Kulttuuria kaikille –palvelu 2018d. *Viestinnän saavutettavuuden tarkistuslista*. Viitattu: 26.01.2018. [http://www.kulttuuriakaikille.fi/doc/tarkistuslistat/Viestinnan saavutettavuuden tarkistuslista.pdf](http://www.kulttuuriakaikille.fi/doc/tarkistuslistat/Viestinnan_saavutettavuuden_tarkistuslista.pdf)

Kulttuuripoliitika põhialused aastani 2020. Viitattu: 10.11.2017. <http://www.kul.ee/sites/kulminn/files/kultuur2020.pdf>

Kuuloliitto. *Kuulo ja kuulovammat. Kuulovamman määritelmä*. Viitattu: 20.11.2017. <https://www.kuuloliitto.fi/kuulo/kuulo-ja-kuulovammat/>

Leivo, Kairi (toim.) 2017. *Viljandi pärimusmuusika festivali lood*. Viljandi: Eesti Pärimusmuusika Keskus.

Liikumisvabadus.invainfo.ee 6.2.2017. *Tallinn Music Week linnafestivali suuremate kontserdipaikade ligipääsetavus*. Viitattu: 20.2.2018. http://liikumisvabadus.invainfo.ee/?go=news_detail&news_id=122

Mahlamäki, Pirkko 2015. *Johdanto. YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja*. Somero: Suomen YK-liitto. Viitattu: 10.11.2017. [http://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/vammaisten oikeudet 2016 net.pdf](http://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/vammaisten_oikeudet_2016_net.pdf)

Malm, M., Matero, M., Repo, M. & Talvela, E-L. 2004, *Esteistä mahdollisuuksiin. Vammaistyön perusteet*. Helsinki: WSOY/Oppimateriaalit.

Monitoring eAccessibility in Europe: 2011 annual report. Viitattu: 16.11.2017.
<http://www.eaccessibility-monitoring.eu/researchResult.aspx>

MTÜ Töötoad 2018. *Kotiprojekt "MINA HOOLIN"*. Viitattu: 08.04.2018.
<http://www.workshops.ee/portfolio/kotiprojekt-mina-hoolin/>

Nylander, O., Ojala, M., Talo, S. 2001. *Suomenkielisen laitoksen saatesanat*. World Health Organization. *Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus: ICF*. Jyväskylä: Stakes

Näkövammaisten liitto ry. *Näkövammaisuuden määrittäminen*. Viitattu: 20.11.2017
<http://www.nkl.fi/fi/etusivu/nakeminen/maaritys>

Papunet 2017. *Mitä on puhevammaisuus?* Viitattu: 8.12.2017. <http://papunet.net/tietoa/mita-on-puhevammaisuus>

Pimiä, Kirsi 2017. *Suositus yhdenvertaisuuden huomioimisesta tapahtumia järjestettäessä*. Helsinki: Yhdenvertaisuusvaltuutettu.

Puude taga on inimene 07.06.2013. Lauluväljak. Viitattu: 21.2.2018. <http://lauluvaljak.ee/uritud/puude-tag-a-on-inimene/>

Puude taga on inimene MTÜ. Viitattu: 10.12.2017. www.puudetagao-ninimene.ee

Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadus 1999. Riigi Teataja I osa, 16, 273. Viitattu: 13.11.2017. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13114771>

Ruskovaara, Anna (toim.) 2009, *Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus – opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle*. Invalidiliitto ry.

Saaranen-Kauppinen, A., Puusniekka, A. 2006. *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto. Viitattu: 29.01.2018. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/viittausohje.html>

Sainio, Ari (toim.) 2013. *Viesti perille. Selko-opas kunnille*. Sastamala: KAKS – Kunnallisalan kehittämissäätiö.

Sakala 31.07.2017. *Festivalille osteti üle 26 000 pileti*. Viitattu: 27.03.2018. <https://sakala.postimees.ee/4195185/festivalille-osteti-ule-26-000-pileti>

Salo, Outi 2013. *Viestintää kaikille – saavutettavan viestinnän opas kulttuuritoimijoille*. Helsinki: Kulttuurikaikille -palvelu / Kulttuurikaikille tuki ry.

Suomen YK-liitto 2015. *YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja*. Somero: Suomen YK-liitto. Viitattu: 10.11.2017. http://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/vammaisten_oikeudet_2016_net.pdf

Syrjintä ja yhdenvertaisuus, *Taustapaperi – osio 4*. 2016. Viitattu: 11.10.2017. http://www.ihmisoikeudet.net/files/uploads/2016/05/TAUSTAPAPERI_Osio4docx.pdf

Tallinna Puuetega Inimeste Koda 2017. *Puuetega inimesed ja faktid 2017*. Viitattu: 23.11.2017. <http://www.tallinnakoda.ee/1,194>

Teemoittelu 2018. Jyväskylän yliopisto, Koppa. Viitattu: 29.01.2018. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/teemoittelu>

Teräsvirta, Mikko 2007. *Kättä pidempää – opas asiakaspalvelun saavutettavuuteen*. Museovirasto. http://www.kulttuuriakaikille.fi/doc/tietopaketit_ja_opaat/katta_pidempaa_opas.pdf

Viljandi pärimusmuusika ait. *XXVI Viljandi pärimusmuusika festival kutsub muusikuid ideid jagama*. 15.12.2017. Viitattu: 27.03.2018. <http://www.folk.ee/ait/uudised/1291-xxvi-viljandi-parimusmuusika-festival-kutsub-muusikuid-ideid-jagama>

Viljandi pärimusmuusika festival 2014. *Roheline lava*. Viitattu: 26.01.2018. <http://www.folk.ee/festival2014/lisaprogramm/roheline-lava>

Viljandi pärimusmuusika festival 2018. *Passid ja päevapassid*. Viitattu: 26.01.2018. <http://folk.ee/festival2018/passid-ja-paevapassid>

Võrdse kohtlemise seadus 2008. Riigi Teataja I osa, 56, 315. Viitattu: 13.11.2017. <https://www.riigiteataja.ee/akt/102072012012>

World Health Organization 2001. *Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus: ICF*. Jyväskylä: Stakes

XII noorte laulu- ja tantsupidu. *Vaegnägijad ja pimedad said esmakordse tantsupeokogemuse* 2017. Viitattu: 22.02.2018. <http://2017.laulupidu.ee/vaegnagijad-ja-pimedad-said-esmakordse-tantsupeokogemuse/>

HAASTATTELUT

Kaikki haastattelut on tehnyt Liina Ergma.

Aus, Piret 2017. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia. 23.11.2017

Jaago, Kristel 2017. Erivajadustega inimeste laulu- ja tantsupidu. 27.09.2017

Kuld, Kirke 2017. Eesti Puuetega Inimeste Koda. 15.02.2017

Känd, Hannele & Antsmäa, Merli 2017. Eesti Kultuurikorraldajate Liit. 07.06.2017

Linnapuomi, Aura 2017. Kulttuuria kaikille –palvelu. 06.10.2017

Pent, Gren 2017. pyörätuolia käyttävä IT-työntekijä. 27.02.2017

Sarapuu, Sülvi 2017. MTÜ Kakora. 06.03.2017

LIITTEET

LIITE 1. Haastattelujen kysymysrunko

Kysymykset virolaisille asiantuntijoille:

- Tutvustage ennast ja oma organisatsioon. *Suomeksi: Esitelkää itsenne ja organisaationne.*
- Kui suur kogemustepagas teil on töös kättesaadava kultuuri edendamisega või erivajadustega inimestega? *Miten paljon kokemusta teillä on saavutettavan kulttuurin tai vammaisten ihmisten parissa työskentelystä?*
- Milline on kättesaadavuse praegune seis Eesti kultuurielus? Kas ja kui palju on seda uuritud? *Minkälainen on saavutettavuuden tämänhetkinen tilanne Viron kulttuurielämässä? Onko aihetta tutkittu? Miten paljon?*
- Kui paljud/millised sündmused Eestis on praegusel hetkel erivajadustega inimestele kättesaadavad? *Miten moni tapahtuma on Virossa tällä hetkellä vammaisten ihmisten saavutettavissa? Mitkä tapahtumat?*
- Mida peaks kultuuri kättesaadavuse osas parandama? *Mitä pitäisi parantaa, jotta kulttuuri olisi saavutettavampaa?*
- Mis on festivalidel kõige suuremad väljakutsed kättesaadavusega seoses? / Millised on peamised probleemid, millega puudega inimesed üritustel kokku puutuvad? *Mitkä ovat suurimmat saavutettavuuteen liittyvät haasteet/ongelmat festivaaleilla?*
- Kas ja milliseid materjale on välja antud kultuuri kättesaadavuse parandamiseks? *Onko saavutettavuuden parantamiseksi julkaistu joitakin materiaaleja? Minkälaisia?*
- Kas korraldajatele või kultuuritöötajatele on korraldatud Eestis koolitusi kättesaadavuse teemadel? *Onko järjestäjille tai kulttuurin parissa työskenteleville järjestetty Virossa koulutuksia?*
- Kas teie organisatsiooniga tehakse koostööd kättesaadavuse arendamise osas? *Tehdäänkö teidän organisaationne kanssa yhteistyötä saavutettavuuden parantamiseksi?*

Kultuuri kättesaadavus Eestis

Kultuur peab olema kättesaadav kõikidele inimgruppidele. Siiski juhtub üritust korraldades tihti nii, et keskendutakse ainult oma sihtgrupile, mõtlemata, et sinna võib kuuluda ka inimesi, kelle osalemine üritusel on kas raskendatud või üldse võimatu (nt erivajadustega inimesed või muukeelsed).

Küsimustiku eesmärgiks on saada üldine ülevaade sellest, kuidas Eestis korraldatud muusikafestivalidel kättesaadavuse ja ligipääsetavuse teemasid arvesse võetakse.

Vastused on anonüümsed, kuid soovi korral võite kirjutada organisatsiooni või festivali nime järgmise lehe viimasesse lahtrisse.

Küsitluse vastuseid kasutatakse ja analüüsitakse kevadel 2018 valmivas kultuurikorralduse lõputöös.

*Required

Kultuuri kättesaadavus

Milline on Teie arvamus kultuuri kättesaadavuse praegusest olukorrast Eestis?

1. Kui palju arvestatakse teie arvates erivajadustega inimeste vajadustega Eestis toimuvatel muusikafestivalidel? *

Kirjutage siia, kui soovite eelmist vastust täiendada või selgitada.

Your answer

2. Valige järgmistest teemadest need, millele Eesti festivalikorraldajad peaksid rohkem keskenduma, et oma üritust kättesaadavamaks teha. *

Kättesaadav teavitamine - selge ja lihtsalt kasutatav koduleht, mida saab kasutada erinevates keeltes; erinevad teavituskanalid; kättesaadav info nii vaegnägijatele kui -kuuljatele.

Ligipääsetavusest teavitamine - info selle kohta, millised võimalused on tulla kohale näiteks ratastooliga

Sündmuskoha ligipääsetavus - kaldteed, liftid, lühikesed vahemaad jne

Sündmuskoha turvalisus - varuväljapääsud, töötavad liftid/uksed jms, tuleohutusvahendid, õige kaldega kaldteed jne

Ürituse kättesaadavus vaegkuuljale - kuulmist hõlbustavad vahendid; viipekeelne tõlge vms

Ürituse kättesaadavus vaegnägijale - kirjeldustõlge; info Braille kirjas vms

Piletisoodustused erinevatele gruppidele (perekonnad, pensionärid, tudengid jne)

Võimalus üritust reaajas jälgida kas TV või interneti kaudu

Other:

Teie festivali kättesaadavus

3. Millised jänevatest ligipääsetavust ja kättesaadavust parandavatest viisidest on kasutusel teie festivalil? *

Info ligipääsetavuse kohta on sündmuse kodulehel

Koduleht on kasutatav ka vaegnägijana (võimalus suurendada teksti; kontrastvärvides tekst; info audiofailina vms)

Kodulehe info on lihtsas ja arusaadavas keeles

Kodulehe info on kättesaadav mitmes erinevas keeles

Festival on kõikidele tasuta

Soodushind või tasuta sissepääs puudega inimesele

Tasuta sissepääs erivajadusega inimese saatjale

Pileti maksumuses on arvestatud vähese sissetulekuga inimesi

Võimalus üritust jälgida televisiooni või interneti kaudu

Mingil viisil märgistatud rajad ja sündmuskohad vaegnägijate jaoks

Inva-WC

Ligipääs ratastooliga (kaldteed, lift, ratastooliga läbitav maastik jne)

Ürituse poolt pakutav abistaja erivajadusega inimesele

Laenutatavad abivahendid (ratastool, rulaator, lapsevanker, binoklid vms)

Istekohad

Ratastoolidele mõeldud spetsiaalsed kohad (kõrgem platvorm vms)

Muusika kuulmist hõlbustavad abivahendid (induktsioonsilmus või muu helivõimendusseade)

Käega kombatavad juhtviidad või reljeefkaardid

Sümbolid infotahvlitel

Kirjeldustõlke võimalus

Tekstitõlge (subtiitrid)

Viipekeelne tõlge

Other:

4. Milliste inimgruppidega on teie festivalil arvestatud (sooduspiletid, sobilik programm ja muud tegevused, vajalikud abivahendid, audiogiid vms)? *

Lapsed

Noored

Täiskasvanud

Vanurid

Vähese sissetulekuga inimesed

Ajateenijad

Välismaalased/muukeelsed

Liikumispuudega inimesed

Vaimse puudega inimesed

Vaegnägijad

Vaegkuuljad

Other:

5. Kui palju keskendutakse festivali planeerimis- ja korraldusprotsessi jooksul külastajate erivajadustega arvestamisele? *

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Üldse mitte (0%)

Iga teema puhul
(100%)

6. Kas ja kui palju olete teinud koostööd erivajadustega inimeste või neid esindavate organisatsioonidega? Millistel puhkudel koostööd on tehtud?*

Your answer

7. Kas teie festivali esinejate hulgas on olnud erivajadustega inimesi?

- Jah, on olnud
- Ei ole olnud
- Other:

8. Millised põhjused takistavad teid (korraldajaid) parandamast oma festivali ligipääsetavust ja kättesaadavust?

Your answer

Tahe arendada festivali ligipääsetavust/kättesaadavust

9. Kas te olete teadlik, et ilmunud on eestikeelne käsiraamat ligipääsetava kultuuriürituse korraldamiseks? *

- Jah, olen seda juba lugenud
- Jah, aga pole jõudnud seda veel lugeda
- Ei, pole sellest kuulnud, aga oleksin huvitatud selle lugemisest
- Ei, pole sellest kuulnud, ega ole selle lugemisest huvitatud
- Other:

10. Kas teie organisatsioon oleks valmis panustama rohkem enda festivali ligipääsetavuse/kättesaadavuse arendamisele? Kuidas ja mil määral? *

Your answer

11. Kas oleksite valmis palkama enda festivalile spetsialisti, kes viiks läbi praktilisi meetmeid kättesaadavuse arendamiseks või arendaksite festivali pigem juba olemas oleva tööjõuga? Palun põhjendage oma vastust. *

Your answer

12. Kas teie organisatsioon oleks huvitatud sellest, kui teile tehtaks kirjalik plaan festivali ligipääsetavuse/kättesaadavuse pikemaajaliseks arendamiseks? *

- Jah
- Ei
- Ei ole kindel
- Other:

13. Kas oleksite huvitatud festivalikorraldajatele mõeldud kättesaadavuskoolitusest? *

- Olen huvitatud
- Ei ole huvitatud
- Pole kindel
- Other:

Organisatsiooni või festivali nimi

Vastamine on vabatahtlik, kuid kui vastasite eelmistes küsimustes jaatavalt, on teil võimalus jätta siia kontaktandmed, et teiega oleks võimalik ühendust võtta. Festivali/organisatsiooni nime ega selle muid kontaktandmeid ei avaldata küsitluse tulemuste analüüsidest ega jagata kolmandatele osapooltele.

Your answer

